

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΠΕΡΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ

ΤΩΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΝΩΣΘΕΝΤΩΝ ΦΥΤΩΝ*

Προκληθείς ὑπὸ τοῦ προεδρείου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου νὰ δμιλήσω περὶ θέματος τινος, εὐρέθην κατ' ἀρχὰς εἰς ἀμνηχανίαν, ἃν ἔπρεπε ν' ἀποδεχθῶ τὸ τοιοῦτον· διότι, ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν περιορισθεὶς εἰς μόνον τὰ φαρμακευτικά, δὲν εὕρισκον θέμα ἀρμόζον πρὸς τὰ τοῦ Συλλόγου κύρια ἔργα. Κατόπιν ὅμως παρετήρησα, ὅτι ἡδυνάμην νὰ εὐχαριστήσω τὸ προεδρεῖον, ἃν ἐνώπιον ὑμῶν ἐξεπλήρουν ὑπόσχεσιν δοθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὸ κοινὸν τῷ 1873 διὰ τοῦ τότε ὑπὸ τῆς Ἱατρικῆς Ἑταιρίας ἐκδιδομένου ἱατρικοῦ περιοδικοῦ συγγραμματος, τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Ἡ δοθεῖσα ὑπόσχεσις συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἐκθέσω τὸν τρόπον, ὃν ἀπὸ μακρῶν χρόνων μετχειρίζομαι εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν προσδιορισμὸν τῶν ὕλων, ἃς ὁ ἐλληνικὸς λαὸς μετχειρίζεται σήμερον ὡς φάρμακα, καὶ ὧν τὰ πλεῖστα εἶναι φυτὰ ἐγγώρια ἢ προϊόντα αὐτῶν. Ἐκ τῆς μεθόδου ἐκείνης ἔλεγον ὅτι πολλὰ καὶ σπουδαῖα προκύπτουσιν ὠφελήματα, ὅταν ἡ περὶ ταῦτα ἔρευνα περιλάβῃ καὶ τὴν ἱατρικὴν αὐτῶν ἡλικίαν.

Ἐπιτυγχάνεται πρῶτον ὁ ἐπιστημονικὸς προσδιορισμὸς πολλῶν φυτῶν, πζῶων καὶ ὀρυκτῶν, ἅτινα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφέρονται, καὶ ἐπομένως χορηγεῖται εἰς τοὺς λεξικογράφους τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἐλληνικῆς γλώσσης ὕλη δεδοκιμασμένη· διότι πάντα σχεδὸν τὰ κοινὰ τῶν φυτῶν ὀνόματα, εἴτε ὡς λαχάνων, εἴτε ὡς φαρμάκων, εἴτε ἄλλως πως εἰς τὸν ὕλκον χρησίων, ὅσοι βέρεται πολλὰ ἐξ αὐτῶν καὶ ἃν φκίνωνται, εἶναι καὶ τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν περιπτώσεων παρκαυθκρέντα· δεύτερον πλεῖστα ὅσαι ἀποδείξεις τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν γενεαλογίας ἀνευρίσκονται· διότι πᾶσα παρὰ τῷ λαῷ ὑπάρχουσα ἱατρικὴ γνῶσις, ἢ πρόληψις, ἢ φαρμάκων δημῶδων χρῆσις, εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, λείψανον ἀπκρελθουσῶν ἐπιστημονικῶν δοξαστῶν ἢ γεγηρακυῶν προλήψεων.

Ἐκ τῆς ἀνγκνῶσεως ταύτης βλέπετε, ὅτι ἡ ὑπόσχεσίς μου ἐκείνη συμ-

* Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Συλλόγῳ

φωνεῖ πρὸς μίαν τῶν σπουδαιοτέρων ἐργασιῶν, ἥς ὁ Σύλλογος ἡμῶν ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ συστάσεως ἀνέλαβεν, ἥτοι τὴν σπουδὴν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐλληνικῆς γλώσσης. Πρὸς εὐκολωτέραν δὲ τῆς μεθόδου ταύτης κατὰληψιν θέλω περιορίσει τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας μου εἰς μόνον τὸν ἐπιστημονικὸν προσδιορισμὸν τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων γνωσθέντων φυτῶν διὰ τῆς βοήθειας καὶ τῶν ὀνομάτων τοῦ λαοῦ κατὰ τόπους καὶ χρόνους καὶ τῆς ἐκ τούτου ὠφελείας εἰς τε τὴν ἐτυμολογίαν καὶ λεξικογραφίαν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης· περὶ τούτου δὲ θέλω πρὸς πραγματευθῆ κατὰ τὴν ἀκόλουθον τάξιν.

Πρῶτον θέλω ἐκθέσει τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ τε λαὸς καὶ οἱ ἐπιστήμονες Ἕλληνες διέκρινον καὶ ὠνόμαζον τὰ εἰς αὐτοὺς γνωστὰ φυτά.

Δεύτερον θέλω εἰπεῖ πῶς οἱ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ ἐνησχολήθησαν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῶν ἐλληνικῶν φυτῶν, καὶ πῶς οἱ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν νόμων, οἵτινες διέπουν τὰς φυσικὰς συγγενείας τῶν φυτῶν, προσδιώρισαν ἐπιστημονικῶς αὐτά.

Τρίτον θέλω δεῖξει τὰ ἄτοπα, εἰς ἃ πολλάκις φέρεται ὁ ἐκ μόνων τῶν περιγραφῶν ἐπιστημονικὸς προσδιορισμὸς τῶν φυτῶν καὶ ἡ κατὰτάξις αὐτῶν κατὰ τὸν ἐπιστημονικὸν μερισμὸν τῶν νεωτέρων, φέρων ὀλίγας ἀποδείξεις ἐκ μιᾶς τῶν οὕτω πως συνταχθεῖσων χλωρίδων, τῆς τοῦ κυρίου Βερνάρδου Λαγκάβελ.

Τέταρτον καὶ τελευταῖον θέλω ἐκθέσει, ὡς δείγματα τῆς ἐμῆς μεθόδου, ἱστορίας φυτῶν τινῶν, ἅτινα ἐξέλεξα πρὸς διττὸν σκοπὸν, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὑπεροχῆς τῆς ἐμῆς μεθόδου καὶ πρὸς βεβήκωσιν τῆς χρησιμότητος αὐτῆς εἰς τε τὴν ἐτυμολογίαν καὶ τὴν λεξικογραφίαν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. Ἀρχομαι λοιπὸν τοῦ λόγου.

Τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γνωσθέντα φυτὰ εἰς δύο ὑπάγονται κατηγορίας, εἰς φυτὰ γνωσθέντα καὶ διακριθέντα ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ εἰς φυτὰ περιγραφέντα καὶ μερισθέντα ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων. Γνωρίζει δὲ καὶ διακρίνει ὁ λαὸς ἐκ τῶν πέριξ αὐτοῦ φυτῶν ἐκεῖνα μόνον, ὅσα χρησιμεύουσιν εἰς θεραπείαν τῶν ποικίλων αὐτοῦ ἀναγκῶν· ἐπειδὴ δὲ εἰς πᾶσαν διάκρισιν ἀκολουθεῖ καὶ ὄνομα, ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι καὶ μόνον τὰ χρήσιμα ἔχουσιν ὄνομα, τῶν ἀχρήστων μενόντων ἀγνώστων καὶ ἀνωνύμων.

Διακρίνει δὲ ὁ λαὸς τὰ εἰς αὐτὸν γνωστὰ φυτὰ εἰς ἀθροίσματα συγγενῆ μερικὰ καὶ γενικὰ κατὰ τρόπον ἴδιον εἰς αὐτόν· ἄλλοτε μὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὸ σύνολον τῶν ἐξωτερικῶν χαρακτήρων αὐτῶν, ἄλλοτε δὲ ἓνα καὶ μόνον, ἀλλὰ τὸν ἐπιφανέστατον, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν χαρακτηριστικώτατον· ἄλλοτε πάλιν ἐφίσταται τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀναγκῶν ἃς θεραπεύουσι, καὶ ἄλλοτε λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὰς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας ἃς ἔχουσι· δίδει δὲ εἰς ταῦτα ὀνόματα, ἅτινα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπέμφαινόντι τὸν λόγον τῆς διακρίσεως. Παρὰδείγματά τινα ἐκ τῶν εἰδῶν καὶ γενῶν τῶν φυτῶν τοῦ

ζῶντος ἐλληνικοῦ λαοῦ δύνανται νὰ κατὰστήσωσι σκερῇ καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ λαὸς ἐν τῇ ἀρχαιότητι τοικοῦτε κατεσκεύαζεν.

Τὸ γένος τῆς μολόχας, ὅπως ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἶναι σήμερον κατηρτισμένον, περιλαμβάνει κυρίως τρία εἶδη, θεωρηθέντα συγγενῇ ἐκ τοῦ συνόλου τῶν χαρκατέρων τῶν φύλλων καὶ τοῦ ἄνθους· τὸ πρῶτον εἶναι ἡ κυρίως μολόχα, ἡ λεγομένη καὶ ἡμερος, ἥτις ὁμῶς φέρει συνήθως ἀπλοῦν τὸ ὄνομα τοῦτο ἄνευ προσδιορισμοῦ, διότι συνηθίζει ὁ λαὸς νὰ δίδῃ ἀπλοῦν ὄνομα εἰς τὰ εἶδη, ἅτινα χρησιμεύουσιν ὡς τύπος τῶν ἄλλων, ἦται ἐγνωρίσθησαν αὐτὰ πρῶτα, ἐνῶ εἰς τὰ μεταγενέστερα ἀποδίδει εἰς διακρίσιν ἐπίθετον, ἢ ὅπως τὸ λέγουσιν οἱ γραμματικοὶ ὀνοματικὸν προσδιορισμὸν, ὅστις εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τινὰς ἄλλας ἀποτελεῖ μετὰ τοῦ οὐσιαστικοῦ ὀνόματος σύνθετον ὄνομα, περιέχον τοὺς χαρκατηρισμοὺς τοῦ τε γένους καὶ εἶδους. Κατὰ τὸν τρόπον δὲ τοῦτον δεῦτερον εἶδος μολόχας εἶναι ἡ δεινδρομολόχα, ἥτις ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλέγετο καὶ ἀγρία μαλάχη καὶ ἀλθαία, ὑπὸ τῶν κατόπιν δὲ καὶ ἀσπρομολόχα, καὶ περιλαμβάνει πᾶσιν μαλάχην εἰς δεινδρῶδες μέγεθος ἀνυφουμένην. Τρίτον δὲ εἶδος εἶναι ἡ μωσχομολόχα τῶν Θετταλομαγνήτων.

Τὰ τρία ταῦτα εἶδη τῶν φυτῶν, ἅτινα ὁ λαὸς ὑπέταξεν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ γένος τῆς μολόχας, περιλαμβάνουσι φυτὰ ἀνήκοντα εἰς πολλὰ ἄλλα γένη οὐχὶ μόνον τῆς τάξεως τῶν μαλαχοειδῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς γένος ἄλλης τάξεως.

Τὸ πρῶτον εἶδος, ἡ ἡμερος μολόχα, ἀπκρτίζεται ἐκ τριῶν ἐπιστημονικῶν εἰδῶν, τῆς *Malva rotundifolia*, *Malva sylvestris* καὶ *M. nicaensis*. Τὸ δεῦτερον εἶδος, ἡ δεινδρομολόχα, περιλαμβάνει τὴν *Althaea officinalis* καὶ *A. Rosea*, τὴν *Lavatera arborea* καὶ τὴν *Althaea Rosea*. Τὸ δὲ τρίτον, ἡ μωσχομολόχα, ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν γερανοειδῶν, καὶ εἶναι τὸ κοινῶς λεγόμενον ἀρμπαρόρριζα (*erba rosea*), ὅπερ εἶναι τὸ τῶν φυτολόγων *Pelargonium roseum*.

Καλεῖ ὁ λαὸς ἀγκαθωτὰ φυτὰ ἡ ἀγκάθια πάντα τὰ φέροντα τὸν ἓνα καὶ μόνον χαρκατῆρα τὸν τῆς ἀκάνθης, καὶ ἐν τούτοις ἐν τῇ περιληπτικωτάτῃ τῇδε διακρίσει περιλαμβάνονται φυτὰ ἀνήκοντα εἰς πλείους τάξεις φυτῶν μεγάλως διαφερούσας ἀπ' ἀλλήλων.

Εἰς τὸ γένος σιτάρι δὲν δυσκολεύεται νὰ ὑπαγάγῃ καὶ τὸ λεγόμενον κόμινανδρον (κορίκνον), καλῶν αὐτὸ μωσχοσίτι, διότι τὸ μέγεθος καὶ τὸ χρῶμα τῷ φαίνονται ὅμοια.

Καλεῖ βρουνιαίς (βρυωνίς), ἀβρουνιαίς καὶ ὀβριαίς τοὺς λαχαννευομένους τρυφεροὺς βλαστοὺς (ἀσπράγγους) φυτῶν τινῶν, τὰ ὅποια θεωρεῖ συγγενῇ, διότι λαχαννεύμενα ὁμοιάζουσιν εἰς τὴν γεῦσιν, καὶ ἐν τούτοις τὰ φυτὰ ταῦτα δὲν ἀνήκουσιν οὔτε εἰς τὸ αὐτὸ γένος οὔτε εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν· διότι ἐν Ἀθήναις, ἐν Τήνῳ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ καλοῦνται ἀβρουνιαίς οἱ βλαστοὶ τοῦ φυτοῦ, τοῦ ἐπιστημονικῶς λεγομένου *Tamus Communis*, ἐν ᾧ

ἐν Κρήτῃ φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ βλαστοὶ τοῦ *Smilax aspera*, οἵτινες ἐν Θράκῃ, Κωνσταντινουπόλει, Μακεδονίᾳ καὶ Λακωνίᾳ λέγονται *σμιλάγγια*.

Παραλλαγή τις τοῦ ἡδυόσμου, ἡ *mentha Sylvestris, varietas viridis*, λέγεται ἐν Κρήτῃ, Νάξῳ καὶ ἄλλαχοῦ *βάλσαμον*, ὅπως ἐλέγεται καὶ κατὰ τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδας τοῦ παρακμάζοντος ἑλληνισμοῦ, ἐν ᾧ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ ὄνομα *βάλσαμον* ἀπεδίδετο εἰς ἄλλο ξενικὸν φυτὸν· ἡ δὲ παραλλαγή αὕτη τοῦ ἡδυόσμου ἀνυψώθη εἰς γένος, εἰς δ' ὑπετάχθη ὑπὸ τὸ ὄνομα *κιτροβάλσαμον* ἢ ἀνέκαθεν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὀνομαζομένη *μέλισσα*, καὶ *μελισσόφυλλον*, νῦν δὲ *μελισσόχορτον*.

Καλεῖται ἐν Κρήτῃ *φλόμος*, ὅπως καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐκαλεῖτο τὸ αὐτὸ φυτὸν, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὸ γένος *Verbasum*, τὸ *V. Sinuatum* τῶν φυτολόγων, καὶ τὸ ὁποῖον ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῆς σπερματικῆς αὐτοῦ κορυφήσεως ὀνομάζεται καὶ *μελισσινδρῶν*, ἀπὸν ὅμως τὸ λοιπὸν ἑλληνικὸν ὀνομάζει *φλόμον* οὐχὶ μόνον τὰ φυτὰ, ὅσα οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν *τιθυμάλους*, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄλλο φυτὸν, ὅπερ ναρκοῦν τοὺς ἰχθύς χρησιμεύει εἰς εὐχολὸν αὐτῶν θήρην. Ὡστε τὸ τοῦ λαοῦ γένος τοῦ φλόμου περιλαμβάνει καὶ τὰ σπέρματ' αὐτὰ ἐκ τῶν Ἰνδιῶν κομιζόμενα καὶ προσρχόμενα ἐκ φυτοῦ ὀνομαζομένου ἐπιστημονικῶς *anamirtha cocculus*, ἀνήκοντος δὲ εἰς τὴν τάξιν τῶν μηνόσπερμάτων.

Καλεῖ *θερμόχορτον*, ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, πᾶν φυτὸν εὐθετον εἰς θερμπερίαν τῆς θερμῆς, *λεβιθόχορτον* ἢ *μερμιγγοβότανον* πᾶν τὸ ἐκτινάσσον τοὺς τῆς κοιλίας σκώληκας.

Τὸ γινόμενον ὑπὸ τοῦ λαοῦ σήμερον ἐγίνετο καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Τὸ γένος τῆς ἀμπέλου περιελάμβανε φυτὰ ἔχοντα καυλὸν κληματώδη, φύλλα ἐσχισμένα καὶ καρπὸν εἰς ῥάχας· σιμὰ λοιπὸν τῆς οἰνοφόρου ἀμπέλου ἐτάσσοντο καὶ φυτὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν κλάσιν τῶν βατραχιῶν τὰ λεγόμενα *ἄμπελος ἀγρία* (*ἀγραμπελίνα*), *ἄμπελος λευκή*, *ἄμπελος μέλαινα*.

Ὅτε δὲ ὁ Θεόφραστος ἐθεμελίονε τὴν φυταλογικὴν ἐπιστήμην, εὔρε τὸ ὑπὸ τοῦ λαοῦ δημιουργημένον γένος τοῦ λαοῦ περιλαμβάνον εἶδη φυτῶν διαφέροντα κατὰ τε τὰ φύλλα, τοὺς καυλοὺς, τὰ ἄνθη καὶ τοὺς καρποὺς.

Τὸ ἀρχαιότατον γένος τοῦ ἐλλεβόρου περιεῖχε ἀνέκαθεν δύο εἶδη, τὸν μέλανα καὶ τὸν λευκόν· ἐν τούτοις τὰ δύο ταῦτα φυτὰ, ἔτινα οἱ ἀρχαῖοι ἔτασσον εἰς τὸ αὐτὸ γένος, οἱ ἐπιστήμονες τάσσουσιν αὐτὰ εἰς δύο ὁργανικῶς διαφέροντα τμήματα τοῦ βασιλείου τῶν φυτῶν, ἦτοι τὸν μὲν μέλανα εἰς τὰ δικοτυλήδονα, τὸν δὲ λευκὸν εἰς τὰ μονοκοτυλήδονα.

Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ τρόπου τούτου τῆς κατατάξεως τῶν ὑπὸ τοῦ λαοῦ γνωσθέντων φυτῶν παρατηρεῖται, ὅτι καὶ τὰ ἀποδιδόμενα εἰς αὐτὰ ὀνόματα ἀλλάττουσι μετὰ καιρὸν καὶ σημασίαν, μεταφερόμενα εἰς ἄλλα φυτὰ, ἢ καὶ ἀντικαθίστανται ὑπὸ νέων, μενόντων τῶν ἀρχαιοτέρων ἢ ἐντελῶς ἀχρήστων ἢ διατηρουμένων τοπικῶς ὡς γλῶσσαι.

Καὶ ταῦτα μὲν καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ λαοῦ διακρινόμενα καὶ ὀνομαζόμενα φυτὰ, εἰς ἀνάγονται καὶ τὰ μυθικὰ καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ποιητῶν ποιητικῶς περιγραφέντα· ὧς ἔλθωμεν ἤδη καὶ εἰς τὰ ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων σπουδασθέντα καὶ μερισθέντα.

Ἡ σπουδὴ τῶν φυτῶν ἤρχισεν ἀπὸ τῶν εἰς τὴν ἱατρικὴν χρησίμων· πρῶτοι λοιπὸν οἱ ἱατροὶ καὶ ῥιζοτόμοι ἐγνώρισαν ταῦτα, καὶ πρῶτοι οὗτοι συνέγραψαν περὶ αὐτῶν· τὰς γνώσεις δὲ τούτων πρῶτος δ' Ἀριστοτέλης καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἰδίᾳ δὲ ὁ Θεόφραστος, ἀνύψωσεν ἐν Ἀθήναις εἰς ἐπιστήμην· μετὰ τὸν θάνατον δὲ τούτου καὶ τῆς ἰδρύσεως νέου ἐπιστημονικοῦ κέντρου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἡ ἐπιστήμη τοῦ Θεοφράστου ἐξέλιπεν, ἀντὶ αὐτῆς δὲ ἐπεκράτησεν ἡ σπουδὴ τῶν εἰς τὴν ἱατρικὴν χρησίμων φυτῶν, ἥτοι ἡ ἐπιστήμη τῶν βοτανικῶν φαρμάκων, ἣτις ἐξηκολούθησεν οὕσα τοιαύτη καὶ εἰς τὰς ἐπομένους ἑκατονταετηρίδας ἐν τε τῇ πρεσβυτέρᾳ καὶ τῇ νέᾳ Ῥώμῃ· τῶν δ' αὖτε τούτων φάσεων τῆς φυτολογίας μέχρι τῆς ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ ἀναγεννήσεως τῶν ἐπιστημῶν περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν τὰ συγγράμματα δύο ἐκ τῶν κορυφαίων, ἥτοι τοῦ φυτολόγου Θεοφράστου καὶ τοῦ βοτανικοῦ (Herbarii, ῥιζοτόμου) καὶ φαρμακολόγου Διοσκορίδου.

Καὶ ὁ μὲν Θεόφραστος, ὁ διάσημος οὗτος τοῦ Ἀριστοτέλους μαθητὴς καὶ διάδοχος, θέτων τὰς βάσεις τῆς φυτολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ μερισμοῦ τῶν φυτῶν, ἠκολούθησε τὴν αὐτὴν μέθοδον, ἣν καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ζώων. Τῶν φυτῶν τὰς διαφορὰς καὶ τὴν ἄλλην φύσιν, λέγει, πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν κατὰ τε τὰ μέρη καὶ τὰ πάθη καὶ τὰς γενέσεις καὶ τοὺς βίους αὐτῶν, τὴν δ' ἱστορίαν ἢ κατὰ τὰ ἔξω μέρη καὶ τὴν ὅλην μορφήν, ἢ κατὰ τὰ ἐντὸς τὰ ἐκ τῶν ἀνατομῶν. Μὴ δυνήσεαι ὁμῶς ν' ἀνεύρῃ ἐν τοῖς φυτοῖς κοινὰ μέρη, οἷα ἀνεύρεν ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ ἐν τοῖς ζώοις, ταυτέστι τὰ δι' οὗ τὰ ζῶα λαμβάνουσι τροφήν καὶ εἰς ἃ δέχονταί αὐτήν, ἥτοι στόμα καὶ κοιλίαν, ἠναγκάσθη νὰ ἀνγνωρίσῃ ὥς οὐσιώδη ὅργανα τῶν φυτῶν τὰ μείζω καὶ ἐμφανῆ τῇ αἰσθήσει, τῶν μικρῶν καὶ ἀφανῶν εἰς τὴν ἡμετέραν αἰσθησιν ὄντων ἀγνώστων εἰς αὐτόν· διότι οὐδόλως ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ τοῦ Θεοφράστου οὔτε τοῦ Ἀριστοτέλους νὰ μεταχειρισθῶσιν εἰς ἐνδυνάμωσιν τῆς ὀπτικῆς αἰσθήσεως τὴν λίθαν, ἣν ἐπώλουν οἱ ἐν Ἀθήναις φαρμακοπῶλαι καὶ ἦν μετὰ βεβαιότητος οἱ δακτυλιογλύφοι μεταχειρίζοντο· ἐπὶ τῶν διαφορῶν δὲ μόνων τῶν ἐμφανῶν μορίων στηριζόμενος διάκρινε τὰ φυτὰ καὶ κατέταξεν αὐτὰ εἰς διάφορα ἄθροίσματα, οὐσιώδεις διαφορὰς θεωρῶν τὰς ἑξῆς:

Α' τὴν παρουσίαν ἢ ἀπουσίαν τῶν μορίων τῶν φυτῶν.

Β' τὴν ἀνομοιότητά καὶ ἀνισότητά αὐτῶν, καὶ

Γ' τὸ πῶς κεῖνται.

Καὶ ἡ μὲν ἀνομοιότης ὠρίζετο εἰς τὸ σχῆμα, τὸ χρῶμα, τὴν πυκνότητά, τὴν μακρότητα, τὴν τραχύτητα, τὴν λειότητά καὶ τὰς ἄλλας ιδιό-

τητας, καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν ἐν τοῖς χυλοῖς διαφορὰν, ἥ δὲ ἀνισότης εἰς τε τὴν ὑπεροχὴν ἢ τὴν ἔλλειψιν, τὸ γὰρ μᾶλλον καὶ ἥττον ὑπεροχὴ καὶ ἔλλειψις, καὶ εἰς τὸ πλῆθος, ἦτοι τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ μέγεθος τῶν μορίων. Τὸ δὲ μὴ ὁμοίως κεῖσθαι συνίστατο εἰς τὴν θέσιν, ἣν τὰ μόρια κατέχουσι, καὶ τὴν τάξιν καθ' ἣν εἶναι διατεταγμένα ἐν τοῖς φυτοῖς· ἐν τέλει δὲ προσέθετο καὶ τὴν ἐξέτασιν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ φύσει ἐγίνοντο, ἦτοι ἂν ἦσαν χερσαῖα ἢ ἑνυδρὰ.

Κατὰ τοὺς κανόνες τούτους ἐξετάσας τὰ φυτὰ καὶ εὐρών, ὅτι ἐν τοῖς δένδροις ὑπῆρχον ἅπαντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ θεωρηθέντα κύρια ὄργανα, ἐνόμισεν, ὅτι δίκαιον ἦτο νὰ γίνῃ πρὸς αὐτὰ ἢ τῶν ἄλλων ἐπαναφορὰ, ἵνα ὁ μερισμὸς ὑπάρχῃ οἰκειότερος. Εὗρε λοιπὸν, ὅτι μερὶς φυτῶν ἐστρεφεῖτο τῶν σπουδαιότερων μορίων, δὲν εἶχον δηλαδὴ οὔτε ῥίζαν, οὔτε καυλὸν, οὔτε φύλλον, οὔτε ἄνθη, οὔτε καρπὸν, οὔτ' αἶψ φλοιὸν ἢ μήτραν ἢ ἴνας, ἢ φλέβας, καὶ ταῦτα ἦσαν μύκης, ὕδρον, ἢ ὅπως ἀκριβέστερον ὁ συμμαθητὴς αὐτοῦ Φανίας καθώρισεν εἰπὼν, αὐτὰ δὲ οὐδὲ φέρει τὴν ἀνθίνην, οὐδὲ τῆς σπερματικῆς ἔχνος κορυνήσεως, οὐδὲ σπερματώσεως, οἷον μύκης, ὕδρον, πτερὶς, ἑλιξ. Τὰ δὲ λοιπὰ ἐμέρισεν εἰς τέσσαρας μεγάλας διακρίσεις, ἃς ἐκάλεσε πρῶτα καὶ μέγιστα εἶδη, ἦτοι εἰς δένδρα, θάμνους, φρύγανα καὶ πόας, ταῦτα δὲ ὑποδιήρξεν εἰς ἄλλας κατωτέρως, ἃς ὠνόματε μέγιστα γένη, ταῦτα δὲ εἰς ὅλα γένη, καὶ ταῦτα πάλιν εἰς γένη καὶ εἶδη.

Ἄλλ' ὁ μερισμὸς οὗτος τῶν φυτῶν καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ πηγάζοντα ἀθροίσματα δὲν ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, διότι τὸ γένος καὶ εἶδος τοῦ Θεοφράστου εἶχε σημασίαν λογικὴν τῶν δύο τούτων διακρίσεων καὶ οὐχὶ ἐπιστημονικὴν· οὐδεμίᾳ δ', ὡς εἶδετε, διάκρισις ἐγένετο ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητα τῶν μορίων τῶν φυτῶν.

Ἡ ἀκανθὰ, ἣτις ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοφράστου ἐθεωρεῖτο ὡς περ φύλλον, ἐχρησίμευσεν ὡς καὶ εἰς τὸν λαὸν εἰς ὑποδιαίρεσιν ἑνὸς τῶν μεγίστων αὐτοῦ εἰδῶν, τῶν φρυγανικῶν, εἰς δύο μέγιστα γένη, ἦτοι εἰς δύο κλάσεις, ὡς ἤθελεν εἰπεῖ τις σήμερον, τῶν ἀκανθικῶν καὶ ἀνακάνθων φυτῶν. Πλὴν τούτου ὁ Θεόφραστος, ἵνα γίνῃ ἴσως καταληπτότερος εἰς τὸ δισχίλιον ἀκροατήριόν του, διετήρησε τάξεις φυτῶν, ἃς ὁ λαὸς πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῶν ἀποβλέπων εἶχε δημιουργήσει· παράδειγμα τὰ στεφανωματικὰ, περιλαμβανόμενα πᾶν φυτὸν ποῶδες, φρυγανικὸν καὶ θαμνωδες, χρησιμεῖον εἰς πλοκήν στεφάνων. Ἐκ τῆς ἀναμύξεως ταύτης τῶν γενῶν τοῦ λαοῦ μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντων ἐγεννήθη τοσαύτη σύγχυσις, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ διακρίνῃ τις πολλὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ μνημονευομένων φυτῶν, ἂν δὲν ἀναζητήσῃ αὐτὰ ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ φύονται, καὶ δὲν λάβῃ ἐπικουρὸν τὴν μέθοδον καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ λαοῦ ὑφ' οὗ ἐδημιουργήθησαν.

Ἐκ τῶν ῥηθέντων λοιπὸν ἐξάγεται, ὅτι ὁ τοῦ Θεοφράστου μερισμὸς ἦν ἐν τεχνητὸν σύστημα δημιουργηθὲν πρὶν ὁρισθῇ τὸ εἶδος καὶ γένος ἐπιστημ

μονικῶς, καὶ πρὶν γνωρισθῶσι τὰ κοινὰ μόρια τῶν φυτῶν καὶ θεωρηθῇ ἀναγκαιὰ ἡ ἐκτίμησις τῆς ἀξίας τῶν χαρακτῆρων αὐτῶν.

Ὁ δὲ Διοσκορίδης, ὅστις, ὡς εἶδομεν, ἦν βοτανικός, περιώρισθη εἰς περιγραφὴν τῶν γενῶν καὶ εἰδῶν τῶν φυτῶν, ἅτινα ἦσαν εἰς ἱατρικὴν χρῆσιν, καὶ ὅπως εὗρεν αὐτὰ ὑπὸ τοῦ λαοῦ δημιουργηθέντα· ὑπέταξε δ' αὐτὰ εἰς ὁμογενείας, οὐχί, ὡς ὁ Θεόφραστος, ἐξετάζων κατὰ τὰ μέρη καὶ τὰ πάθη καὶ τὰς γενέσεις καὶ τοὺς βίους αὐτῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα ἢ ἀναλογίαν τῆς ἑαυτῶν ἐνεργείας, ἵνα μὴ διαζευχθῇ, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, τῶν ὁμογενῶν ἡ δύναμις.

Αἱ περιγραφαὶ τοῦ Διοσκορίδου εἶναι ἐν πολλοῖς λεπτομερέστεραι τῶν τοῦ Θεοφράστου, καὶ δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν εὐκολώτερον εἰς ἀναγνώρισιν τῶν περιγραφομένων φυτῶν, διότι σκοπὸς αὐτοῦ ἦν νὰ καταστήσῃ ἀκριβεῖς γνώστας αὐτῶν τοὺς μέλλοντας ν' ἀναγνωρίσωσι καὶ συλλέξωσι ταῦτα ῥιζοτόμους καὶ ἱατρούς. «Τὸν βουλούμενον, λέγει, ἐν τούτοις ἐμπειρίαν ἔχειν δεῖ κατὰ γὰρ τὴν ἀρτιφυῆ βλάστησιν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἀκμάζουσι καὶ παρακμάζουσι παρατυγχάνειν.»

Μετὰ τὸν Διοσκορίδην ἦλθε Πάμφιλος τις ἱατρός, Ἀλεξανδρεὺς, ὅστις κατέστρεψε πᾶσαν φυτολογικὴν καὶ ἱατρικὴν κατάταξιν τῶν φυτῶν. Διὰ τῶν οὗτος ἐν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ συνέγραψε πραγματείαν περὶ βοτάνων, τάξας αὐτὴν κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν. Τοῦτον ἐμιμήθη κατόπιν ὡς πρὸς τὴν κατάταξιν κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου καὶ ὁ Γαληνός, οὐχὶ ὁμοίως καὶ κατὰ τὴν περιγραφὴν· διότι ὁ μὲν Γαληνὸς περιέγραψε ταῦτα κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τοῦ Διοσκορίδου, ἐν ᾧ ὁ Πάμφιλος, ὡς λέγει αὐτὸς ὁ Γαληνός, «Εἰς μύθους γραῶν τινος ἐξετράπετο καὶ τινος γοντείας Αἰγυπτίας ληρώδεις ἅμα τισὶν ἐπωδαῖς, ἃς ἀναιρούμενοι τὰς βοτάνας ἐπιλέγουσι· καὶ δὴ κέχρηται πρὸς περίεπτα καὶ ἄλλας μαγγανείας οὐ περιέργους μόνον, οὐδ' ἔξω τῆς ἱατρικῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ ψευδεῖς ἀπάσας . . . εὐδῆλος δ' ἔστιν καὶ αὐτῶν ὧν γράφει γραμματικὸς ὧν καὶ μήθ' ἐωρακῶς τὰς βοτάνας ὑπὲρ ὧν διηγέται μήτε τῆς δυνάμεως αὐτῶν πεπειραμένος, ἀλλὰ τοῖς πρὸ αὐτοῦ γεγραφόσιν ἅπασιν ἄνευ βασάνου πεπιστευκῶς. Οὗτος μὲν ἐξέγραψε βιβλία, πλῆθος ὀνομάτων ἐφ' ἑκάστη βοτάνῃ μᾶτην προστιθεῖς, εἴθ' ἐξῆς εἴ τις αὐτῶν ἐξ ἀνθρώπου μετεμορφώθη διηγούμενος, εἴτα ἐπωδάς καὶ σπονδάς δὴ τινος καὶ θυμιάματα ταῖς ἐπὶ τούτων ἐκ τῆς γῆς ἀναιρέσεις προσγράφων, ἑτέρας τε γοντείας τοιαύτας ληρώδεις . . . »

Τὸν Γαληνὸν ἐμιμήθησαν πάντες οἱ μετ' αὐτὸν περὶ ἀπλῶν βοτανικῶν φαρμάκων συγγράψαντες, ἥτοι παρεδέχθησαν τὴν κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου τάξιν καὶ τὴν περιγραφὴν κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τοῦ Διοσκορίδου. Τὸ σύστημα τοῦτο ἠκολούθησαν κατὰ τὰς πρώτας ἑκατονταετηρίδας καὶ οἱ λεγόμενοι Βυζαντινοί, οἵτινες ἐν τῇ συνοπτικῇ αὐτῶν περιγραφῇ, ἥτις ἐξηκολούθει νὰ γίνηται εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν, παρενέθετον πρὸς εὐχε-

ρεστέραν κατέληψιν καὶ ὀνόματα ἐκ τῶν τῆς τότε γλώσσης τοῦ λαοῦ ταῦτα δὲ ἠϋξانون καθόσον πλειότερον ἀπεμακρύνοντο τῆς ἀρχαιότητος καὶ καθόσον ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις τοῦ λαοῦ ἐπὶ τὰ χεῖρω προέβαιεν. Ἐκτὸς δὲ τῆς τῶν ὀνομάτων μεταβολῆς καὶ ἀλλαγῆς ἤρχισε νὰ ἐπαναλαμβάνηται καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν βοτάνικων γενῶν ἐκ τῆς τυχρότητος τῆς ἐνεργείας. Πάυλος ὁ Αἰγινήτης λέγει· «Ἄλλη τις βετονικὴ καλουμένη, ἣν Διοσκουρίδης κέστρον ὀνομάζει, ἄλλοι δὲ ψυχότροφον, διὰ τὸ χαίρειν ταῖς ψυχραῖς τόποις, μηδὲν ὅμοιον ἔχουσα τῇ προειρημένη πλὴν τῆς ἐνεργείας».

Ὅτε δὲ θιασῶται τῆς ἐλληνικῆς παιδείας ἐγένοντο κατ' ἀρχὰς μὲν Σύροι, κατόπιν δὲ Πέρσαι καὶ Ἀραβες καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ σχηματισθέντες νέοι λαοί, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐμειοῦντο κατὰ τε τὰ ἄλλα καὶ κατὰ τὴν ἐπιστήμην τῶν βοτάνικων φαρμάκων, τότε ἐφάνησαν καὶ συγγραφεῖς ἔχοντες τὰ μὲν ὀνόματα ἢ αὐτὰ τὰ ἐλληνικὰ παρεφθαρμένα, ἢ ἄλλα νέκ ἀναμεμιγμένα μετὰ ξενικῶν καὶ βαρβάρων· τότε ἐδέησε νὰ ἐξασκοιουθήσῃ ἐντονώτερον ἢ ἐπὶ Ἀλεξανδρίνων ἀρξαμένη σύνταξις ἱατρικῶν καὶ βοτάνικων γλωσσarίων, ὧν τὰ μὲν ἦσαν ἐξηγητικὰ τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν ὀνομάτων, ἅτινα εἰς τοὺς πολλοὺς καθίσταντο ὁσημέραι ἀκατάληπτα, τὰ δὲ ἐξηγητικὰ τῶν ξενικῶν καὶ βαρβάρων. Τριαύτη δὲ εἶναι ἡ κατάστασις τῶν ἐλληνικῶν ὀνομάτων κατὰ τὴν δεκάτην τετάρτην ἐκατονταετηρίδα ἐν τῷ Ἀναμερῷ Νικολάου τοῦ Μυρεψοῦ, ὥστε ὁ ἀναγινώσκων αὐτὸ θαυμάζει εὐρίσκων τὰ πλειότερα τῶν ὀνομάτων, τὰ ὅποια σήμερον ὁ λαὸς μεταχειρίζεται.

Καὶ ταῦτα μὲν οἱ Ἕλληνες, ἐνόσω εἰς αὐτοὺς ἔμενε καὶ τὸ τελευταῖον τεμάχιον γῆς, ἐν ᾗ ἠδύναντο ὅπωςδ' ἥποτε νὰ καλλιεργῶσι τὴν ὑπ' αὐτῶν δημιουργηθεῖσαν καὶ ἀναπτυχθεῖσαν ἐπιστήμην· μεταβῶμεν ἤδη καὶ εἰς τὴν νέαν δυτικὴν Εὐρώπην· διότι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐντεῦθεν πᾶσα γνῶσις περὶ ἐλληνικῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τῶν χωρῶν τούτων προέρχεται, καὶ αὐτὸς ὁ ἐπιστημονικὸς προσδιορισμὸς τῶν ἐλληνικῶν φυτῶν κατ' ἀκολουθίαν ἐκεῖθεν ἀναμένεται, διότι αὐτοὶ καὶ μόνοι μέχρι τοῦδε συστηματικῶς εἰς τοῦτο ἐνησχολήθησαν.

Τρία μεγάλα συμβεβηκότα συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς ταχυτέραν καὶ κανονικωτέραν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον τῆς ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ποικιλοτρόπως παρασκευαζομένης ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν. Τὰ τρία ταῦτα ἦσαν ἡ ῥηθεῖσα πτώσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ εὔρεσις τῆς τυπογραφίας καὶ ἡ ἀνακάλυψις νέου κόσμου. Οἱ τότε φεύγοντες τὴν πικτελῶς καταστραφεῖσαν Ἑλλάδα λόγιοι Ἕλληνες ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν παντὸς εἶδους ἐλληνικὰ χειρόγραφα, πρὸ πάντων δὲ συγγραφέων Ἑλλήνων τῆς δοξίμου ἐποχῆς· διότι καὶ ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ πολλῶν πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης χρόνων ἤρχισε συντονωτέρως

σπουδὴ τῶν συγγραφέων ἐκείνων, οἵτινες πανταχοῦ καὶ πάντοτε θέλουσι συντελεῖ εἰς τὴν ἐλευθερίον καὶ εὐγενῆ τοῦ λαοῦ μόρρωσιν.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν λογίων ἐκείνων ἦν ὀλίγος, ἀλλ' οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι ἄνδρες ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ἐννοήσωσι καὶ διδάξωσι τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς καὶ νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν διάδοσιν αὐτῶν διὰ τῆς εὐρεθείσης τυπογραφίας, εἴτε μορφόνοντες ἐλληνιστὰς ἐκ τῶν ἐγχωρίων, εἴτε ἐπιστατοῦντες εἰς τὴν ἐκδοσιν αὐτῶν ἐλληνιστῇ, εἴτε καὶ μεταφράζοντες τούτους λατινιστῇ.

Πρῶτος λοιπὸν ὁ ἐκ Βενετίας ἐλληνιστῆς Ἑρμόλαος Βάρβαρος συνέγραψε σχόλια εἰς τὸν Διοσκορίδην, ὃ δὲ Ἑλλην Θεόδωρος ὁ Γαζῆς, ὅστις μετέφρασεν εἰς τὸ λατινικὸν τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ ζώων συγγράμματ', τὰ ὁποῖα ἐν διαστήματι 22 ἐτῶν, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1476 — 98, ἐξεδόθησαν ἐν μόνῃ τῇ Βενετίᾳ τετράκις, μετέφρασε καὶ τὰ φυτικὰ τοῦ Θεοφράστου, ἅτινα ἀπὸ τοῦ 1483 μέχρι τοῦ 1550 ἐξεδόθησαν πλέον ἢ ἐξάκις. Ἀλλὰ καὶ τότε οἱ περὶ τὰ φυτὰ ἀσχολούμενοι ἐπεδόθησαν τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν σπουδὴν τῶν εἰς τὴν ἰατρικὴν χρησίμων φυτῶν, κατόπιν ὅμως ἐπελήφθησαν τοῦ ἔργου τούτου καὶ ἄνδρες, οἵτινες, μὴ ἀνήκοντες εἰς τοὺς παῖδας τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἐνησχολοῦντο εἰς τὴν ἐν γένει φυτολογίαν· παράδοξον δὲ τι συνέβηκε κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἀναγεννήσεως· οἱ περὶ ταῦτα ἀσχολούμενοι ἐζήτουν ν' ἀνεύρωσι τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων περιγραφόμενα φυτὰ ἐν τοῖς περὶ αὐτῶν φουμένοις φυτοῖς· ἐννοεῖται δὲ ὁποῖα σύγχυσις ἐγένετο ἐν τοῖς προσδιορισμοῖς τῶν ἐλληνικῶν φυτῶν. Κατόπιν ὅμως ἡ ἐξ αὐτοψίας σπουδὴ τῶν φυτῶν καὶ ἡ ἀπεικόνισις αὐτῶν ἐπέφεραν σωτήρια ἀποτελέσματα, διότι ἐνόησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξετάσῃ καὶ ἀνεύρωσι τὰ φυτὰ ἐν τοῖς τόποις ἐν οἷς ἐφύοντο· ἤρχισαν λοιπὸν ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος νὰ μεταβάλλωσι τὸν τρόπον τῆς σπουδῆς αὐτῶν, καὶ ἄλλοι μὲν κατήρχοντο εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐζήτουν ν' ἀνεύρωσι τὰ ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Ἀράβων περιγραφέντα, ἄλλοι ἐπρημεύοντο ἐξ ἀποστολῆς φυτὰ ξηρὰ καὶ σπέρματα αὐτῶν, καὶ ἄλλοι ἐλάμβανον δι' ἐπιστολῶν πληροφορίας, καὶ οὕτω ἠδύναντο νὰ γράφωσι καὶ ἀπεικονίζωσιν αὐτὰ ἀληθέστερον ἢ πρότερον. Ἀλλ' ἡ μέθοδος ἦν ἡκολούθουν δὲν διέφερε τῆς μεθόδου ἣν εἶχον οἱ Ἕλληνες δημιουργήσει· ἐπομένως τὰ εἶδη καὶ γένη, εἰς ἃ ἔτασσον τὰ ἐλληνικὰ φυτὰ, ὀλίγον διέφερον τῶν ἐλληνικῶν εἰδῶν καὶ γενῶν.

Αἱ ἐξ αὐτοψίας ὁμῶς αὗται ἔρευнай, ἐξακολουθοῦσαι νὰ γίνωνται καὶ εἰς τὰ φυτὰ τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν ἀνακαλυπτομένων νέων χωρῶν, κατέστησαν πασιφανῆ τὴν ἀνάγκην νέας μεθόδου δυναμένης νὰ ὀρίξῃ ἀκριδέστερον τὰς διαφορὰς αὐτῶν καὶ νὰ περιλάβῃ τὰ ἀνακαλυπτόμενα νέα φυτὰ ὅθεν καὶ ἤρχισε πόλεμος κατὰ τῶν ἀρχαίων, συμφώνως ὅμως πρὸς τὰ δόγματα ἃ ἐπεκράτουν παρ' αὐτοῖς περὶ τῆς ἐπιδόσεως τῶν ἐπι-

ἐπιστημῶν· «Ἐκ τῆς τοῦ κινεῖν τὰ καθεστῶτα τόλμης, ἐπίδοσις γίνεται τῶν ἐπιστημῶν», ἀλλ' ἡ τιμὴ αὕτη τῆς ἀνγκαλύψεως νέας μεθόδου ἐπεφυλάχασετο εἰς τὰς ἐπομένους ἑκατονταετηρίδας.

Περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος πρῶτος ὁ Ἰταλὸς Κισσαλπῖνος ἐξέδωκε σύγγραμμα περὶ φυτῶν, περιέχον σύστημα μερισμοῦ τῶν φυτῶν σταθιζόμενον εἰς ἐπιστημονικὴν σπουδὴν τῶν μορίων αὐτῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο ἦν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ πρὸς μερισμὸν τῶν φυτῶν σπουδαίων ἀνγκαλύψεων, ὥς οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς πρὸ πάντων εἶχον κάμει. Ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ πολλὰ τοῦ Θεοφράστου παρατηρήσεις, μὴ ἐκτιμηθεῖσαι δεόντως ὑπ' αὐτοῦ τούτου, ἀνυψώθησαν ὑπὸ τοῦ Καισαλπίνου εἰς ἐπιστημονικὰς ἀρχάς. Ἀλλ' ὅ,τι πλεότερον ὠφέλησε τὸν Καισαλπῖνον, ἦσαν αἱ κατὰ τὴν αὐτὴν ἑκατονταετηρίδα ὑπὸ δύο μεγάλων φυσιοδίφων γινόμεναι εἰς τὴν φυτολογίαν ἀνγκαλύψεις· οἱ δύο οὗτοι φυσιοδίφαι ἦσαν ὁ Ἀγγλὸς Ραίη καὶ ὁ Ἑλβετὸς Γεσνῆρος, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος ὥρισε ἐπιστημονικῶς τὸ εἶδος, εἰπὼν ὅτι ὑφίστατο εἰς τὴν παλιγγενεσίαν ἀτόμων ἀπαρχαλλέκτων, ὁ δὲ δεύτερος, ὅτι κύριοι χαρακτῆρες, ἐξ ὧν ἔπρεπε νὰ ἀθροισθῶσι τὰ εἶδη εἰς γένη, ἦσαν αἱ ἐκ τῶν μορίων τῆς παλιγγενεσίας, ἦτοι τῶν ἀνθέων, τῶν καρπῶν καὶ τῶν σπερμάτων λαμβανόμενοι.

Τὸ ἔργον τοῦ Καισαλπίνου, ἂν καὶ σπουδαιότατον, δὲν ἐξεπλήρου ὁμῶς καθ' ὁλοκληρίαν τὸν σκοπὸν· διότι οὐδεμίαν ἀκριθεῖ ἐκτίμησιν τῆς σχετικῆς ἀξίας τῶν χαρακτῆρων τούτων ἔκαμεν, οὔτε συνέδεσε αὐτοὺς μετ' ἄλλων κοινῶς παραδεδεγμένων, ὥς συντελούντων εἰς εὐκρινῆ αὐτῶν κατὰτάξιν. Ἐνταῦθα δικαίως δύναται τις νὰ ἐπιφωνήσῃ τὸ τοῦ Ξανοκράτους λόγιον:

«Οὗτοι ἀπ' ἀρχῆς πάντες θεοὶ θνητοῖς ὑπέδειξαν, ἀλλὰ χρόνῳ ζητοῦντες ἐφευρίσκουσιν ἄμεινον.»

Καὶ τῷ ὄντι μετὰ τὸν Καισαλπῖνον πλῆθος σπουδαίων ἀνδρῶν ἐξηκολούθησε σπουδάζον τὴν φύσιν τῶν φυτῶν, καὶ μόλις κατὰ τὴν ἐπομένην ἑκατονταετηρίδα, χρόνῳ ζητοῦντες, συνεπλήρωσαν τὸ ἔργον τοῦ Ραίη, τοῦ Γεσνῆρου καὶ τοῦ Καισαλπίνου.

Οἱ συμπληρώσαντες τὸ μέγα τοῦτο ἔργον ἦσαν ὁ Σουηδὸς Λινναῖος καὶ οἱ Γάλλοι Ίουσιεῖς. Ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν, λαβὼν ἀρετηρίκην ὅσιν καὶ ὁ Καισαλπῖνος, ἦτοι τὸν ὑπὸ τοῦ Ραίη δοθέντα ὀρισμὸν τοῦ εἶδους, δὲν ἐπεξέτεινεν, εἰπὼν ὅτι τὰ εἶδη ὑπάρχουσι τοιαῦτα, οἷα ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐγένοντο, καὶ τὸ δόγμα τοῦ Γεσνῆρου, ὅτι ἐν τοῖς ὀργάνοις τῆς καρποτοκίας πρέπει νὰ ζητηθῶσιν οἱ πρὸς διάκρισιν τῶν γενῶν χαρακτῆρες, ἐκλέγων δὲ καὶ ἐκ τῶν πολλῶν συγγραμμάτων τῶν μετὰ τὸν Καισαλπῖνον φυτολόγων τὸ χρήσιμον, ἐδημιούργησε νέον σύστημα, ὅπερ εἰσέγαγε τὴν εὐκρινεῖαν εἰς τὰς διαιρέσεις καὶ περιγραφὰς τῶν φυτῶν· ὥς κορωνίδις δὲ τοῦ

συστήματος τούτου ἐπέθηκε καὶ σύστημα ὀνοματολογίας δυαδικόν, συνιστάμενον δηλαδὴ εἰς τὴν χρῆσιν δύο λέξεων, ἑνὸς οὐσιαστικοῦ διὰ τὸ γένος, καὶ ἑνὸς ἐπιθέτου διὰ τὸ εἶδος· ὥρισε δὲ καὶ κανόνες τῆς ὀνοματολογίας ταύτης, ἐξ ὧν λαμβάνομεν τοὺς πρὸς τὸ θέμα ἡμῶν ἀνγκυραίους.

Οὕτε τὸ γένος, οὕτε τὸ εἶδος πρέπει νὰ ἐνομάζεται διὰ μόνου τοῦ ἑνὸς ὀνόματος, ἀλλὰ πάντοτε καὶ διὰ τῶν δύο· ὄνομα εἶδους ἄνευ ὀνόματος τοῦ γένους εἶναι κώδων ἄνευ ῥόπτρου· κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον δὲν δυνάμεθα ἐπιστημονικῶς νὰ ἐνομάσωμεν τὸν καρπὸν τῆς *cassiae fistulae* ἀπλῶς *fructus cassiae*, ἥτοι καρπὸν κασίας, διότι τὸ γένος τῆς κασίας περιλαμβάνει πλέον τῶν 130 εἰδῶν, διὸ καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀκριβῆ γνῶσιν περὶ τίνος κασίας πρόκειται.

Οὐδέποτε τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα συγχωρεῖται νὰ συντεθῶσιν εἰς μίαν λέξιν, ὅπως γίνεται εἰς τε τὴν ἐλληνικὴν καὶ εἰς ἄλλας τινὰς γλώσσας· διότι, ἔλεγεν, *Distinctae ideæ, distincta verba, distinctæ propositiones distincta mente profluunt à confusa autem, confusa omnia*.

Nomen genericum et specificum res diversissimæ, debet ideoque distinctæ tradi, nec confundi. Κατὰ τὸν κανόνα δὲ τοῦτον δὲν δυνάμεθα νὰ ἐνομάσωμεν φυτολογικῶς τὴν *Filix mas* ἀρρενοπτέριδα καὶ τὰ παρόμοια.

Διὰ τῆς γενικῆς ταύτης ἀναμορφώσεως τῆς περιγραφῆς, διαίρέσεως καὶ ὀνοματοθεσίας τῶν φυτῶν, ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Λινναίου γλῶσσα παγκόσμια, ἥς τὰ ὀνόματα εἶναι καταληπτὰ ὑπὸ παντὸς γνώστου τῆς φυτολογίας ἐν παντὶ τόπῳ καὶ πάντοτε.

Botanicus distinguitur ab idiota, eo, quod illi dare queat nomen huic, non alteri plantæ, applicabile, cuique, ubicunque demum terrarum, intelligibile.

Ἐν τῇ δημιουργίᾳ ὅμως τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης ὀνοματολογίας τὰ ἐλληνικὰ ὀνόματα τῶν φυτῶν ἐχρησίμευσαν ὥς οἱ ἀρχαῖοι ἐλληνικοὶ ἀνδριάντες εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα κατακτητάς αὐτῶν Ῥωμαίους. Παρὰ τοῖς ἐν Εὐρώπῃ λαοῖς ἔμενεν ἐν χρήσει ὡς γραφομένη ἐπιστημονικὴ γλῶσσα ἡ λατινικὴ, ταύτης δὲ τὰ φυτικὰ ὀνόματα ἐδόθησαν εἰς τὰ γνώριμα εἰς αὐτοὺς φυτὰ· οὕτως ἡ παρ' ἡμῖν ἰτέα ἐλέγετο παρ' αὐτοῖς *salix*, ὁ παρ' ἡμῖν στρύχνος, *solanum*, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ὅτε ὅμως ὁ Λινναῖος εὗρέθη ἐν ἀνάγκῃ νὰ δώσῃ, ὡς ἄλλος Ἀδάμ ἐν τῷ περχδεῖσῳ, εἰς ἕκαστον φυτὸν τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ παγκόσμιον αὐτοῦ ὄνομα, τότε ἔλαβε τὰ ἐλληνικὰ ὀνόματα καὶ ἔθεσεν ἀδιακρίτως εἰς αὐτά. Τὰ ἐλληνικὰ ὀνόματα ἰτέα, στρύχνος καὶ λοιπὰ ἐδόθησαν εἰς φυτὰ τῆς Ἀμερικῆς· τὸ ἐλληνικώτατον ὄνομα μελία, ὅπερ εἶναι ὄνομα τοῦ δένδρου, ὅπερ λέγεται ἐπιστημονικῶς *Fraxinus ornus*, κοινῶς δὲ μελιδός καὶ φράξος, ἐδόθη εἰς τὸ κινεζικὸν δένδρον *azedarach*, τὴν κοινῶς λεγομένην ἀγριοπασχαλιὰν καὶ μοσχοκαρφιάν. Ἡ τῶν Ἑλλήνων δάφνη φέρει ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τὸ ὄνομα *laurus nobilis*, τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο ὁ Λινναῖος μετέφερεν εἰς τὴν θυμελαίαν τῶν Ἑλλήνων, κα-

λέσας αὐτὴν *Daphne*, ἥτις φέρεται σήμερον ἐν Κρήτῃ τὸ λαϊκὸν ὄνομα *χαμελαλα*. Ἡ χρῆσις δ' αὕτη τῶν ἐλληνικῶν ὀνομάτων ἐγέννησε σύγχυσιν οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς μεταφράζοντας ἐπιστημονικὰ ὀνόματα φυτῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Εὐρωπαίους ἐπιστήμονας, οἵτινες ἐνησχολήθησαν εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν προσδιορισμὸν τῶν ἐλληνικῶν φυτῶν.

Ἐν τῇ περιγραφῇ καὶ διακρίσει τῶν ὑπεράνω τοῦ γένους ἀθροισμάτων ὁ Λινναῖος ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην ἐξευρέσεως νέου μερισμοῦ τῶν φυτῶν μᾶλλον ἀρμόζοντος πρὸς τὰς φυσικὰς αὐτῶν συγγενείας, καὶ ἀπεπειράθη τοῦτο, ἀλλ' ἡ δξυδέρκεια τῶν Ἰουσιέων ἀφῆρπασε τὴν δόξαν ταύτην ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ.

Πρῶτος ὁ Βερνάρδος Ἰουσιεύς, ὡς ἐκ τινῶν ἔργων αὐτοῦ φαίνεται, ἐνόησεν, ὅτι πρὸς φυσικώτερον τῶν φυτῶν μερισμὸν ἔπρεπε νὰ ἐξετασθῇ καὶ ἡ σχετικὴ τῶν χαρακτηήρων ἀξία. Ἀληθὲς ὅμως θεμελιωτὴς τῆς φυσικῆς λεγομένης μεθόδου εἶναι ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἀντώνιος Λ. Ἰουσιεύς· οὗτος ἐν συγγράμματι αὐτοῦ ἐκδοθέντι τῷ 1789 καὶ ἐπιγραφομένῳ *Genera plantarum secundum ordines naturales disposita* ἀνεκήρυξε καὶ ἐφήρμοσεν ἐφ' ὅλων τῶν τότε γνωστῶν φυτῶν τὸν νόμον τῆς σχετικῆς ἀξίας τῶν χαρακτηήρων, κατὰ τὸν ὁποῖον οὗτοι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀριθμῶνται, ὡς αἱ ψῆφαι, ἀλλὰ νὰ σταθμίζωνται· διότι πάντες δὲν ἔχουσιν ἴσην ἀξίαν· ὑπάρχουσι χαρακτηήρες, οἵτινες δεσπόζουσιν ἐπὶ ἄλλων, οὗτοι δὲ ἐπὶ ἄλλων κατωτέρων, καὶ οὕτως ἐφεξῆς· ὥστε ἐν τῇ φύσει ὑπάρχει ὑπαλληλία χαρακτηήρων τῶν μὲν δεσποζόντων, τῶν δὲ ὑποκειμένων.

Κατὰ τὴν ἐπὶ δύο περίπτου ἑκατονταετηρίδας διχρέσασαν ἐπιστημονικὴν ταύτην ζήτησιν πρὸς εὕρεσιν τῶν νόμων, οἵτινες διέπουν τὸν φυσικὸν μερισμὸν τῶν φυτῶν, οἱ ἐν Εὐρώπῃ φυτολόγοι δὲν ἔπαισαν σπουδάζοντες τὰ φυτὰ τῶν ἀρχαίων καὶ μερίζοντες αὐτὰ κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἐπικρατούσας μεθόδους τοῦ μερισμοῦ· ἄνδρες δὲ σπουδαῖοι κατῆλθον πρὸς τοῦτο εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐξέδωκαν βιβλία συγγράμματα, ἄλλοι δὲ συνέγραψαν ἰδίαις χλωρίδας εἰς ἕκαστον συγγραφέα, καὶ ἄλλοι ἀποταμύοντες τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν ἐποχῶν τὴν τοῦ ἀκμάζοντος ἑλληνισμοῦ, συνέγραψαν χλωρίδας περιλαμβανούσας τὰ ὑφ' ὅλων ἐν γένει τῶν δοκίμων συγγραφέων ἀναφερόμενα φυτὰ, ἃς ἐκάλεσαν διὰ τοῦτο καὶ κλασικὰς· ὑπελείπετο δὲ ἡ σύνταξις χλωρίδος τοῦ παρακμάζοντος ἑλληνισμοῦ, καὶ ταύτην συνέγραψε καὶ ἐξέδωκεν ἐν Βερολίνῳ τῷ 1866 ὁ γερμανὸς Β. Λαγκάβελ, διατάξας καὶ οὗτος τὰ φυτὰ κατὰ τὴν φυσικὴν λεγομένην μέθοδον.

Ἀλλ' ἐκ τῶν λεχθέντων ἐμάθομεν, ὅτι τὰ ἐλληνικὰ φυτὰ, γνωρισθέντα ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἐμερίσθησαν καὶ ὠνομάσθησαν ὑπ' αὐτοῦ κατὰ μέθοδον ἰδίαν, ὅτι τὰ ἀθροίσματα καὶ τὰ τούτων ὀνόματα ἐσεβάσθησαν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπιστήμονες Ἕλληνες φυτολόγοι καὶ βοτανικοὶ, ὅτι ὁ μερισμὸς αὐτῶν διαφέρει κατ' ὁλοκληρίαν τοῦ νεωτέρου ἐπιστημονικοῦ προσδιορισμοῦ· διότι

τὰ ἑλληνικὰ εἶδη εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄθροισμα πολλῶν εἰδῶν τοῦ αὐτοῦ γένους, πολλὰ δὲ γένη ἄθροισμα γενῶν τῆς αὐτῆς ἐπιστημονικῆς τάξεως ἢ καὶ ἄλλων τάξεων κατὰ πολὺ διαφερουσῶν ἀπ' ἀλλήλων. Τὸ εἶδος τῆς μυκλάχης εἶδομεν ὅτι ἀπαρτίζεται ἐκ τριῶν τεσσάρων εἰδῶν τοῦ αὐτοῦ γένους, τοῦ *malva* τῶν ἐπιστημόνων, τὸ δὲ γένος τῆς μυκλάχης, ἐκ πολλῶν γενῶν τῆς αὐτῆς τάξεως τῶν μυκλαχοειδῶν καὶ τῶν γερανοειδῶν. Τὸ γένος τῆς δάφνης τοῦ Θεοφράστου περιελάμβανε τρία εἶδη, α) δάφνην τὴν κοινὴν, ἣτις ἀνήκει εἰς τὸ γένος *laurens* τῶν νεωτέρων, ὅπερ ὑπάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν δαφνοειδῶν, αὕτη δὲ ἡ τάξις, εἰς τὰ δικοτυλήδονα φυτὰ· β) δάφνην τὴν ἀλεξανδρείαν, ἣτις, ὡς λέγουσιν, εἶναι τὸ *Ruscus hypophyllum*, τὸ ὑπαγόμενον εἰς τὴν φυλὴν τῶν ἀσπαραγηνῶν καὶ τὴν τάξιν τῶν λειριοειδῶν, ἣτις ἀνήκει εἰς τὰ μονοκοτυλήδονα· καὶ γ) δάφνην τὴν ποντίαν, ἣτις εἶναι φυτὸν θαλάσσιον, ἀνήκον εἰς τὰ λανθανογόνα (*egyptogama*)· καὶ ἀντιστρόφως ἂν ἐξετάσωμεν μίαν κλάσιν φυτῶν ἐπιστημονικὴν, τὴν τῶν κνιδικῶν τοῦ Βρογνιάρτου π.χ., εὐρίσκομεν ὅτι ἐν ταῖς πέντε τάξεσιν, ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται, περιλαμβάνονται φυτὰ ὅλως διάφορα κατὰ τὸν μερισμὸν τῶν ἀρχαίων. Ἐν τῇ τάξει τῶν κνιδοειδῶν ἀνήκει ἡ κνίδη καὶ τὸ παρθένιον· ἐν τῇ τάξει τῶν ἄρτοκάρπων, φυτὰ τοῦ νέου κόσμου· ἐν τῇ τάξει τῶν μορεοειδῶν, ἡ μορέα καὶ ἡ συκῆ· ἐν τῇ τῶν πτελεοειδῶν, ἡ πτελέα καὶ ὁ λωτὸς τὸ δένδρον· ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ τῶν κωνναβιοειδῶν, ἡ κόνναβις καὶ τὸ ζυθόχορτον· ὥστε ὁ κακτάσων τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γνωσθέντα φυτὰ κατὰ τὰ ἐπιστημονικὰ τῶν νεωτέρων μερίσματα κινδυνεύει, κατ' ἐμὲ, νὰ διασπάσῃ τὰς συγγενείας τῶν φυτῶν, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρησαν αὐτάς· ἐν ᾧ, ἂν ταῦτα ταχθῶσι κατὰ τὸν μερισμὸν τοῦ Θεοφράστου καὶ Διοσκορίδου, καὶ ζητηθῶσιν αἱ ὑπάρχουσαι περιγραφαὶ καὶ οἱ σποράδην ἀναφερόμενοι ὑπὸ τῶν συγγραφέων χαρακτηρισμοί, λάβωμεν δὲ ἐν χερσὶν ὡς μίτον ὁδηγὸν τὰ ὀνόματα αὐτῶν, καὶ διελθόντες ὅλους τοὺς αἰῶνας φθάσωμεν εἰς τὰ σωζόμενα ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ ὀνόματα, πιστεύω, ὅτι ἄλλων μὲν τὸν ἐπιστημονικὸν ὀρισμὸν μετὰ βεβαιότητος θέλομεν ἐπιτύχει, ἄλλων δὲ μετὰ πολλῆς τῆς πιθανότητος θέλομεν προσεγγίσει. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ παρὰ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐπιστημόνων Ἑλλήνων δοθέντα καὶ διδόμενα ὀνόματα δὲν ὁμοιάζουσιν, ὡς εἶδομεν, πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης διδόμενα, ἀλλ' ὑποκείνται εἰς τὰς αὐτὰς ἀλλοιώσεις καὶ μεταβολάς, εἰς ἃς ὑπόκεινται καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὀνόματα, ταῦτα δὲ ὑπέστησαν τὴν ἐπὶ τὰ χεῖρω μεγαλειτέρην μεταβολὴν ἀπὸ τοῦ παρχαλιζόντος ἑλληνισμοῦ καὶ ἐντεῦθεν, θέλω λάβει ὅρον συγκρίσεως τῆς ὑπ' ἐμοῦ ὑποδεικνυομένης μεθόδου πρὸς τὴν τῶν Εὐρωπαϊκῶν τὴν χλωρίδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἥτοι τὴν ὑπὸ τοῦ κυρίου Λαγκάβελ ἐκδοθεῖσαν.

Τὸ σύγγραμμά τοῦτο εἶναι γεγραμμένον γερμανιστί· τὰ δὲ ὀνόματα τῶν φυτῶν κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ὀνοματολογίαν λατινιστί, ἅρα εἶναι κα-

ταληπτά πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὑπὸ παντὸς περὶ τὰ φυτικὰ ἀσχολουμένου· ἀλλὰ, μὴ ἀρκεσθεῖς εἰς τοῦτο, ἔλαβον παρὰ φίλης χειρὸς ὁλόκληρον μετάφρασιν αὐτοῦ, ὥστε ἐν πλήρει γνῶσει καὶ τῶν μερικῶν παρκτηρήσεων ἐπιχειρῶ τὸν ἔλεγχον αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν μετάφρασιν ταύτην τὸ βιβλίον ἐπιγράφεται· «Βοτανικὴ τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων», ἥτοι ἀπὸ τῆς Γ' μέχρι τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος, ὑπὸ τοῦ διδάκτορος κ. Β. Λαγκάβελ, εἰς δαν, ἐν Βερολίνῳ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1866. Προηγήθη δὲ τοῦ συγγραμματος τούτου τὸν Μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁμοίον τι σύγγραμμα, ἐξαχθέν ἐκ τοῦ γλωσσαρίου τοῦ Δουκαγγίου καὶ περιληφθέν ἐν προγράμματι γυμνασίου τινὸς τῆς Γερμανίας, ὅπου ὁ κ. Λαγκάβελ ἦν τότε καθηγητής· μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν δύο ὁμοιοειδῶν τούτων συγγραμμάτων τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Λαγκάβελ ὡς ἐκδότου σπουδαίων ἐλληνικῶν συγγραμμάτων ἀναγινώσκεται δις ἐν τῇ ἐλληνικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Teubner· ταῦτα δὲ εἶναι τὰ «Περὶ τροφῶν» Συμεῶνος Σήθ καὶ τὸ «Περὶ μορίων τῶν ζώων» τοῦ Ἀριστοτέλους.

Τὰ ἐν τῷ συγγράμματι ἀναφερόμενα φυτὰ ἐτάχθησαν κατὰ τὸν ἐπιστημονικὸν μερισμὸν τῶν φυτῶν· κατ' ἀκολουθίαν προηγοῦνται τὰ ἐπιστημονικὰ ὀνόματα, ἔπονται παραπομπαὶ εἰς τὰ χωρία τῶν συγγραφέων, οἵτινες πρὸ αὐτοῦ ἐπραγματεύθησαν, καὶ κατόπιν τὰ συνώνυμα αὐτοῦ ὀνόματα· ἀρχίζει δὲ ἡ κατάταξις ἀπὸ τῶν ἐλλοβοκάρπων καὶ περατοῦται εἰς τὰς πτερίδας ἐν 128 σελίσι. Ἔπονται τούτων 8 ἄλλαι σελίδες περιέχουσαι προσθήκας καὶ διορθώσεις, ἥτοι μέχρι τῆς 133· ἀπὸ δὲ τῆς σελίδος ταύτης μέχρι τῆς 144 περιέχεται κατάλογος τῶν ἐν τῇ βίβλῳ περιεχομένων ἐπιστημονικῶν ὀνομάτων, καὶ ἀπὸ τῆς 145 μέχρι τῆς 207 περιέχεται κατάλογος τῶν ἐλληνικῶν ὀνομάτων, συμπασσόμενων εἰς 4,510 ἐξ ὧν 314 μένουσιν ἄνευ παραπομπῆς ἐν τῷ κειμένῳ, ἥτοι ἄνευ ἐξηγήσεως.

Πρὶν εἰσέλθω εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν ἔλεγχον αὐτοῦ, νομίζω ἀναγκαῖον νὰ εἶπω, ὅτι δὲν προτίθεμαι ἐν δημόσιῳ ἀναγνώσματι νὰ διέλθω ὁλόκληρον τὸ σύγγραμμα τοῦτο, οὔτε νὰ εἰσέλθω εἰς φυτολογικὰς λεπτολογίας, ἀλλ' ἐκλέγων τινὰ ἐκ τῶν ἀπείρων αὐτοῦ σφαλμάτων, νὰ καταστήσω ἐνδηλὰ τὰ ἐλαττώματα τῆς μεθόδου τῆς ἐπιστημονικῆς κατατάξεως τῶν ἐλληνικῶν φυτῶν, ὅπως ἄχρι τοῦδε ἐγένετο, καὶ ἀμέσως νὰ μεταβῶ εἰς ἐκθεσιν τῆς διὰ τῶν ὀνομάτων ἀνιχνεύσεως τῶν ἐλληνικῶν εἰδῶν καὶ γενῶν, καὶ νὰ ἐφελεύσω ἐπὶ τῆς μεθόδου ταύτης τὴν προσοχὴν τῶν περὶ τὴν ἱστορίαν καὶ ἐτυμολογίαν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐλληνικῆς γλώσσης ἀτχοκουμένων, δεικνύων εἰς αὐτοὺς τὰς ὀφελείας ἃς δύνανται νὰ καρπωθῶσιν, ἂν εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν ἐφαρμόσωσι ταύτην.

Ἦκούσατε πρὸ ὀλίγου, ὅτι ἡ Βυζαντιακὴ χλώρας τοῦ κυρίου Λαγκάβελ ἐξεδόθη ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον· ἐννοεῖται δὲ ὅτι

τὸ δεύτερον εἶναι πλεονασμὸς τοῦ πρώτου, τοῦ ληφθέντος δηλαδή ἐκ τοῦ γλωσσαρίου τοῦ Δουκαγγίου. Εἶδτε δέ, ὅτι μετὰ τὸν Διοσκορίδην ἐφάνη Πάμφιλός τις γραμματικὸς συγγραφεὺς περὶ βοτανικῶν φαρμάκων, καὶ ὅτι οὗτος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γαληνοῦ, προσέθηκε «μάτην πλῆθος ὀνομάτων ἐφ' ἐκάστη βοτάνῃ.» Τὴν προσθήκην ταύτην τῶν ὀνομάτων ἐθεώρησαν οὐχὶ ματαίαν οἱ μεταγενέστεροι, καὶ παρενέβαλον καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Διοσκορίδην πλῆθος ἐξ αὐτῶν. Πάντα τὰ παρεμβληθέντα εἰς αὐτὸν ὀνόματα ἐθησαυρίσθησαν ἐν τῷ γλωσσάρῳ τοῦ Δουκαγγίου ὡς ὀνόματα τῶν φυτῶν κατὰ τὸν περὶ μαζώντων ἐλληνισμόν, τὰ ὅποια ὁμοῦς συχνότατα ἐξηγοῦνται οὐχὶ ὀρθῶς. Ὁ κύριος Λαγκάδελ, ἀντὶ τὰ λάβῃ τὰ συνώνυμα ταῦτα ὀνόματα ἐκ τοῦ Διοσκορίδου καὶ νὰ ὑποτάξῃ αὐτὰ εἰς τὰ ἐπιστημονικῶς τεταγμένα φυτὰ αὐτοῦ, ἔλαβεν αὐτὰ ἐκ τοῦ γλωσσαρίου τοῦ Δουκαγγίου, περὶ πέρων δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς πάντα γράψαντα περὶ ἐλληνικῶν φυτῶν. Τοιοῦτον εἶναι τὸ σύγγραμμά αὐτοῦ.

Ἐν σελίδι πρώτῃ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ ἐτάχθησαν πέντε ξενικά φυτὰ, περὶ ἃ ἔχοντες πέντε βοτανικὰ φάρμακα, ὧν τὰ πλεῖστα ἤρχισαν νὰ κομίζονται εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τοῦ μεσαιῶνος καὶ ἐντεῦθεν ταῦτα δὲ εἶναι πρῶτον τὸ περὶ Θεοφράστου γνωστὸν ἀρχαῖον κόμμι, δεύτερον τὸ περὶ τοὺς ῥυσοίνικας, ἥτοι τὸ κοινῶς ταμαρίντι, τρίτον τὸ ἐξ οὗ συλλέγεται ἡ σιναιτική, τέταρτον τὸ δίδον τὸν γλυκοκάλαμον, ἥτοι τὸν καρπὸν τῆς *cassiae fistulae*, καὶ πέμπτον τὸ χορηγοῦν τὸ κατ' αὐτὸν ἐρμολόχτυλον. Τὰ συνώνυμα καὶ τῶν πέντε τούτων εἶναι ἐλλιπέστατα, τὰ δὲ τῶν ῥυσοίνικων ἀπεδόθησαν ὅλα εἰς τὰ παρ' ἡμῶν γνωστὰ *δαμάσκηνα*.

Ἀπὸ δὲ τῆς δευτέρας σελίδος ἄρχεται ἡ καταγραφή τῶν ἐλληνικῶν φυτῶν, καὶ πρῶτον τοῦ ἐλληνικωτάτου ἀναγύρου· ὡς μεσαιωνικῶς δὲ ἐλληνικὰ ὀνόματα τοῦ φυτοῦ τούτου θέτει τὰ τοῦ δοκίμου ἐλληνισμοῦ, ἥτοι τὰ ἀνάγυρος καὶ ἀνάγυρις, καὶ τρίτον τὸ ὄνομα ὑπερστρήγγυλος, περὶ οὗ ἠδύνατο νὰ διδῇ, ὅτι ἡ ἐξοβελισθεῖσα αὕτη λέξις ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Διοσκορίδου ὑπὸ τοῦ ὄντως σοφοῦ Sprengel οὐδέποτε ὑπῆρξεν, ὡς ἐσφαλμένως ἀναγινώσκεται ἐν τῷ γλωσσάρῳ τοῦ Δουκαγγίου, συνώνυμος τοῦ ἀναγύρου· τὰ πλεῖστα δὲ συνώνυμα τοῦ φυτοῦ τούτου μετέφερέν ἐν σελ. 76 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος ὡς συνώνυμα τοῦ *onopordon acanthium*, ἥτοι διέσπασεν ἐν εἶδος ἐλληνικὸν εἰς δύο διάφορα ἐπιστημονικά, ὅπως καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ ἐπραξαν.

Τρίτον μετὰ τὸν ἀνάγυρον ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι ἔρχεται τὸ *genista acanthoclada*, εἰς ὃ ἐπισωρεύει ὅλα τὰ ὀνόματα, ὅσα ἐδόθησαν εἰς τὴν *calycotome villosa*, ἥτις καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ φέρει τὸ ἀρχαῖον ὄνομα ἀσπάλαθις, ἐνῶ τὸ πρῶτον, ὡς θέλομεν μετ' ὀλίγον ἰδεῖ, εἶναι ἡ ἐχινόπους τῶν ἀρχαίων.

Ἐν τῇ τρίτῃ σελίδι καταλέγει τὴν *psoralea bittuminosa*, φυτὸν τῶν Ἀθηνῶν.

νών, ὅπερ δὲν ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ κάμω εἰς ὑμᾶς ἐξ αὐτοψίας γνωστὸν ὅπως τὰ προηγούμενα, διότι ὁ κ. Λαγκάβελ ἐνόμισεν, ὅτι διὰ τοῦ κύρους διεφθαρμένου χωρίου ὑπάρχοντος ἐν τῷ γλωσσάρῳ τοῦ Δουκαγγίου ἡδύνατο νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸ ὀνόματα ἐντόμων, θέσας ὡς συνώνυμα αὐτοῦ τὰ ὀνόματα λυσσομάμουδον καὶ κενθαρίς, ὀνόματα ἐντόμων κολεοπτέρων ἐκ τοῦ γένους *Mylabris*.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι ὑπάρχει καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν ὄνομα τῶν ἐρεβίνθων, τὸ *cicer arietinum*. Εἰς τοῦτο προσθέτει ὡς ὀνόματα συνώνυμα τὰς λέξεις τριχοδότανον καὶ ἀμπουσαλάτην· τὸ μὲν πρῶτον, διότι ἀπροσέκτως ἀναγνώσας τὸν Δουκάγγιον, ὅστις ἐν τῇ λέξει ῥεβίνθος παρὰπέμπει εἰς τὴν λέξιν τριχοδότανον, ὅπου ὁ Δουκάγγιος, ἀφ' αὐτοῦ ἐξήγησεν, ὅτι τριχοδότανον εἶναι τὸ ἀδίαντον, ἥτοι τὸ κοινῶς λεγόμενον πολυτρίχην, προσθέτει εἰς μαρτυρίαν καὶ τὸ ἐξῆς χωρίον· «λαβὼν τριχοδότανον καὶ σέλιον καὶ καλαμίνθην καὶ μέλι καὶ ῥεβίνθια μαῦρα». Ἐκ τούτου ὁ κ. Λαγκάβελ ἐνόμισεν, ὅτι ὅλα ταῦτα τὰ ὀνόματα ἦσαν συνώνυμα τῶν ἐρεβίνθων. Τὸ δὲ ἀμπουσαλάτην, ἢ κατὰ τὸν Φωτεινὸν, αὐλικὸν φαρμακασποῖον τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων τῆς Μολδοβλαχίας καὶ συγγραφέα τῆς πρώτης ἐλληνικῆς φαρμακαποιίας, «ἀπτί-σαλατίν», εἶναι ὄνομα τῶν λαθυριδίων, τῶν κοινῶς λεγομένων χολοκουκκίων, δραστηκωτάτου καθαρσίου.

Ἐν σελ. 4 ὑπάρχει τὸ ἐπιστημονικὸν ὄνομα τῆς φακῆς, ὅπερ εἶναι τὸ *Ernum lens*. Ὁ κύριος Λαγκάβελ θέτει ὡς ὄνομα τοῦ παρὰκμάζοντος ἐλληνισμοῦ τὴν λέξιν πικνάδες, καὶ τοῦτο διὰ τί νομίζετε; διότι ὁ Δουκάγγιος ἐν λέξει πικνάδες θέτει πρὸς ἐξήγησιν τὴν λέξιν *lenticulae* (φακοί), ὑποκοριστικὸν τοῦ *Lens-entis*, σημαίνουσιν ἐνταῦθα τὰς κηλίδας τοῦ προσώπου, αἵτινές, ἔχουσαι σχῆμα καὶ χρῶμα ὅμοια φακῆς, ὠνομάσθησαν διὰ τοῦτο φακοί, ἐξ οὗ καὶ ὁ ἔχων τοιαύτας Διοσκορίδης ἐπελέγετο Φακῆς. Πρὸς περισσοτέραν δὲ πληροφορίαν προσθέτομεν, ὅτι ὁ Ἰσύχιος φέρει· «φακοί, περκνώματα, τὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου ποικίλματα», ἐξ οὗ ἔγειναν καὶ αἱ πικνάδες τοῦ Δουκαγγίου.

Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν περιεχομένων ἐν τῇ βίβλῳ ὀνομάτων θέτει καὶ τὰς λέξεις ἐλμιγγοδότανον καὶ ἐλμινθοδότανον, καὶ παρὰπέμπει μετὰ δισταγμοῦ εἰς τὴν λέξιν ἐρμιγγοδοός· ἀλλὰ τὴν λέξιν ταύτην θέτει ὡς συνώνυμον ὄνομα τῆς *Erithraea centaureum*, ἐν ᾧ τοῦτο εἶναι λέξις ὁμώνυμος ἀποδιδομένη εἰς φυτὰ ἔχοντα τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν.

Ταῦτα καὶ μόνα ἀρκοῦσι, νομίζω, νὰ καταδείξωσιν ἀληθῆ ὅσα περὶ τῆς μεθόδου ταύτης προηγουμένως εἶπον, ὅτι δηλαδὴ διασπᾷ οὐχὶ μόνον κλάσεις, τάξεις καὶ γένη τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ εἶδη· ὅτι οὐδὲν ὡς συντελεῖ εἰς ἀνεύρεσιν φυτῶν ἀτελῶς περιγγραφέντων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, διότι στερεῖται τοῦ βοηθήματος τῶν κατὰ παράδοσιν σωζομένων ὀνομάτων ἐν τῇ γλώττῃ τοῦ λαοῦ· περὶ δὲ τοῦ κ. Β. Λαγκάβελ, ἐπιχειρήσαντος νὰ

γράφει περί ὀνομάτων τῶν φυτῶν γλώσσης ἣν παντάπασιν ἤγνῳσι, οὐδὲν ἔχω νῦν εἰπεῖν. Μένει ἔτι καὶ δεῖξω τὴν τε ὑπεροχὴν τῆς ἐμῆς μεθόδου εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν προσδιορισμὸν τῶν ἐλληνικῶν φυτῶν καὶ τὴν χρησιμότητά αὐτῆς εἰς τοὺς ἀσχολουμένους εἰς τὴν ἐτυμολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς καθ' ἡμέας ἐλληνικῆς γλώσσης, λαμβάνων θέμα αὐτὰ τὰ φυτὰ, διὰ τὰ ὅποια ἤλεγξα τὸν κ. Β. Λαγκάβελ.

Τὰς εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν γενομένας κατὰ χρόνους καὶ τόπους μεταβολὰς ἐνωρίτερα οἱ ἀρχαῖοι ἀντικείμενον μελέτης κατέστησαν, τὴν δὲ ἐκ τούτων ἀσάφειαν εἰς ἐξηγήσειν τῶν πλεονεκτέρων συγγραφέων προσεπάθησαν καὶ θαρσύνοντες διὰ συνάγωγῆς λέξεων, ἐν αἷς τὰς ἀναγεγραμμένας λέξεις διὰ τῶν κινετέρως εἰρημένων προσεπάθουν σφρῶς καὶ ἐξηγήσωσιν. Ὁσὶν τοίνυν, λέγει ὁ Γαληνός, τῶν ὀνομάτων ἐν μὲν τοῖς πάλαι χρόνοις ἦν συνήθη, νυνὶ δ' οὐκέτι ἐστὶ, τὰ μὲν τοιαῦτα γλώσσας καλοῦσι καὶ ταῦτα ἐξηγησόμενος ἔρχομαι.»

Ἄλλ' οἱ νεώτεροι, τὴν διηλεκτὴν ταύτην τῶν γλωσσῶν ἀνακαίνισιν σπουδάζοντες, συνέστησαν τὴν γλωσσολογικὴν ἐπιστήμην, ἥτις τὰς εἰς τὰς γλώσσας συμβαινούσας μεταβολὰς κατέταξεν εἰς τρεῖς τάξεις:

Α'. εἰς ἀλλοίωσιν τῶν πλεονεκτῶν στοιχείων, συμβαινουσιν διττῶς περί τε τὰ γράμματα καὶ τὴν σημασίαν αὐτῶν.

Β'. εἰς φθορὰν τῶν πλεονεκτῶν στοιχείων, γινομένην ἐπίσης διττῶς καὶ συνιστάμενην κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς ἐξφάνισιν ὁλοκλήρων λέξεων, κατόπιν δὲ εἰς ἀπώλειαν γραμματικῶν τύπων καὶ διακρίσεων.

Γ'. εἰς γένεσιν νέων στοιχείων, γινομένων διὰ τῆς προσθήκης νέων λέξεων καὶ τύπων.

Κατὰ τὰς ὑπὸ τῆς γλωσσολογικῆς ἐπιστήμης ὁρισθείσας ταύτας μεταβολὰς θέλομεν ἐξετάσει συντόμως μὲν, ἀλλὰ καὶ εὐλήπτως τὴν ἱστορίαν φυτῶν τινῶν, τῶν μὲν ἀναγεγραμμένων καὶ ἐξηγημένων ὑπὸ τοῦ κυρίου Λαγκάβελ, ἄλλων δὲ ἀναφερομένων ἐν τῷ κατὰ λόγον τῶν περιεχομένων καὶ μὴ ἐξηγημένων ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνχιγύρου, φυτοῦ τῆς Μεσογείου καὶ ἐλληνικατάτου.

Τῷ ἔτει 411 πρὸ Χριστοῦ διδάσκων ὁ κωμικὸς Ἀριστοφάνης τὴν Λυσιστράτην ἔλεγεν ἐν αὐτῇ:

Καλορίκη.

πέθεν εἰσίν;

Λυσιστράτη.

Ἄναγκασοντόθεν.

Καλορίκη.

Νῆ τὸν Δία.

ὁ γοῦν Ἀνάγκυρός μοι κεκινῆσθαι δοκεῖ.

Καὶ ὁ μὲν Ἀνχιγυρός ἦν ὄνομα τῆς Ἀττικῆς, τὸ δὲ κινεῖν τὸν ἀνάγκυ-

ρον» παροιμία λεγομένη ἐπὶ τῶν κινούντων τινὰ ἐπὶ κακῷ ἐαυτῶν. Ἐκ τῶν ἀρχαίων σχολιαστῶν οἱ μὲν εἶπαν, ὅτι ὁ δῆμος Ἀναγυροῦς ὠνομάσθη ἐξ Ἀναγύρου ἥρωος, ἡ δὲ παροιμία ἐλέγετο ἐκ τοῦ ὅτι ὁ τόπος ἦν βορβορώδης, ὅστις κινούμενος πολλὴν ἐποίει δυσωδίαν· οἱ δὲ ὅτι τὸ τοπικὸν ὄνομα Ἀναγυροῦς ἐδόθη ἀπὸ ἀναγύρου, λαχμώδους φυτοῦ ἐλεξικάκου ὄντος, ὃ τριβόμενον ἔχει καὶ δυσωδίαν ἐπιφέρει τῷ τριβοντι.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι διττὰ ἦσαν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἱ σχέσεις τῶν ὀνομάτων τῶν φυτῶν μετὰ τῶν τόπων ἐν οἷς ἐφύοντο· τουτέστιν ἢ τὰ φυτὰ ἐλάβανον τὸ ὄνομα τοῦ τόπου· οἷον, τὸ ἀκόνιτον ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ κώμης τινὸς τῶν Μαρινδυνῶν Ἀκόντης λεγομένης, ἐν ᾗ ἐφύετο· ἢ ῥίζα τῆς θάψου (κοινῶς χρυσοῦλου, θάψου δὲ ἐν Κύμῃ τῆς Εὐβοίας καὶ σήμερον λεγομένης) ἐλέγετο καὶ θρινάκια, διότι ἐφύετο ἐν Σικελίᾳ· ἢ πύξος (πυξίρι κοινῶς) ἐλέγετο καὶ ὠρύκιον ἐκ τῆς Ὠρύκου, Κρητικῆς πόλεως· ἢ συνέδαινε τὸ ἀντίστροφον, δῆμοι δηλ. ἐλάβανον τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐκ τοῦ ἐν αὐτοῖς πλεονάζοντος φυτοῦ, ὅπως καὶ μέχρι σήμερον ἐξακολουθεῖ γινόμενον· ἐκ τούτου τὰ ὀνόματα Ῥαμνοῦς (τὸ ἐν Κρήτῃ Ῥαμνί) ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ φυομένης ῥάμνου· Κοτινοῦς ἐκ τοῦ κοτίνα (κοστίνου σήμερον ἐν Ἀττικῇ καὶ Μεγαρίδι)· Ἐρεικοῦσα διὰ τὰς ἐν αὐτῇ ἐρείκας (ρείκι)· Στύραξ (Ἀστυράκι, χωρίον ἐν Κρήτῃ) διὰ τοὺς στύρακας· Θάψια σήμερον παρὰ τὴν Κύμην διὰ τὴν ἐν αὐτῇ φυομένην θάψον, καὶ δὴ καὶ Ἀναγυροῦς, διὰ τὸν πλεονάζοντα ἐν αὐτῷ ἀνάγυρον. Ἡ ἱστορία τῶν δύο τούτων ὀνομάτων ἠνωμένων καθ' ὅλον τὸ μακρὸν διάστημα τὸ χωρίζον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀριστοφάνους μέχρι σήμερον, ἥτοι 2290 ἔτη, θέλει δείξει ὅτι οἱ ἐπιστημονικῶς σπουδάζοντες τὸν ἀνάγυρον εἶχον δίκαιον νὰ διασπᾷσιν αὐτὸν εἰς δύο εἶδη, καὶ τίνες ἐκ τῶν σχολιαστῶν τοῦ Ἀριστοφάνους εἶχον δίκαιον.

Τὸν ἀνάγυρον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὥρισαν οἱ νεώτεροι φυτολόγοι ὡς ὄντα τὸ φυτὸν, ὅπερ ἐπιστημονικῶς λέγεται *anagyris foetida* L., οὐδεὶς δὲ εἰς τοῦτο εἶναι ὁ ἀντιλέγων. Τὰ θαμνώδες τοῦτο φυτὸν ἔχει δύο σπουδαίοντα χαρακτηριστικά· εἶναι δυσωδες καὶ ἔχει οὐλλὰ ἐπ' ὅκρου αὐτῶν ἀκανθίζοντα· διὰ τοῦτο δὲ χρησιμεύει εἰς φραγμοὺς ἐν τῇ Μεσημβρινῇ Γαλιλίᾳ. Ἀλλὰ τὰ ὀνόματα τὰ προκύψαντα ἐκ τῶν εἰς αὐτὸ γενομένων κατὰ χρόνους καὶ τόπους ἀλλοιώσεων, ἄλλα μὲν ἀπεδόθησαν εἰς ἄλλα φυτὰ, ὡς πρὸ ὀλίγου εἴπομεν, καὶ ἄλλα ἔμειναν ἀγνωστα καὶ ἀπροσδιόριστα.

Τριακόσια ἔτη μετὰ τὸν Ἀριστοφάνη Νίκανδρος ὁ Κολοφώνιος ἀναφέρει φυτὸν ἀνάγυρον, ὃν λέγει ἀέμπριοντα· μεταφέρουμεν δ' ἐνταῦθα τοὺς δύο τούτου στίχους, διότι κατωτέρω θέλουσι χρησιμεύει εἰς ἡμᾶς:

Φράζεσθαι δ' ἐπέοικε χαμαιζήλοιο κονύζης

Ἄγνου τε βρύα λευκά, καὶ ἐμπρίοντ' ὀνάγυρον.

Διακόσια μετὰ τὸν Νίκανδρον ἔτη ἀνιχνεύσκειται ἐν τῷ Διοσκορίδῃ ὄνομα

φυτοῦ λεγομένου θηλυκῶς· ἀνάγυρις-ιος, ἀποδιδόμενον εἰς φυτὸν, οὗ ἡ περιγραφὴ εἶναι ἢ ἐξῆς :

« Ἀνάγυρις, οἱ δὲ ἀνάγυρον, οἱ δὲ ἄκοπον, οἱ δὲ ἀγνάκοπον καλοῦσι, θάμνος ἐστὶ φύλλοις καὶ ταῖς ῥάβδοις προσεμπερῆς ἄγνῳ, δανδρώδης, βάρυσμος ἰσχυρῶς· ἄνθος κρᾶμβη εἰκῶς· καρπὸς ἐν κεραιαῖς μικροῖς, τὸ σχῆμα νεφρῶν, ποικίλος, στερεός. »

Διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐξκολουθοῦσι ν' ἀναφέρωσι τὰ βοτανικὰ τοῦτο φάρμακον ὃ τε Γαληνὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν Ὁρειβάσιος, Ἀέτιος καὶ Παῦλος ὁ Λίγινητης· ἱκανὰ δὲ ἔτη μετ' αὐτοῦ Σουίδας ὁ λεξικογράφος λέγει τὰ ἐπόμενα :

« Ἀνάγυρος, δῆμος Ἀττικῆς καὶ ἄνθος ὃ τριβόμενον ὄζει, καὶ πικρομῖα ἐντεῦθεν, κινεῖς τὸν ἀνάγυρον . . . Οἱ δὲ καὶ ὀνόγυρον αὐτὸ φασίν. » Ἐν λέξει δὲ ὀνόγυρος ἐπαναλαμβάνει σχεδὸν τὰ αὐτὰ, ὅτι τριβόμενον ὄζει καὶ ὅτι λέγεται καὶ ἀνάγυρος· ἐν ἄλλοις λόγοις ὁ λεξικογράφος Σουίδας θεωρεῖ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ φυτὸν τὸν ἀνάγυρον τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τὸν ὀνόγυρον τοῦ Νικάνδρου. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ, φαίνεται, ἐποχὴν σχολιαστὴ τοῦ Νικάνδρου, θέλοντες νὰ ἐξηγήσωσι τὰ περὶ ἐμπρίοντος ὀνογύρου, λέγουσιν ὃ μὲν ταῦτα· « ὃ δὲ ὀνόγυρος ἔστιν εἶδος βοτάνης· ἐμπρίοντα δὲ τὸν ἀκκνῶδη καὶ τρυχὺν εἶπεν· πρίνῳδῃ γὰρ ἔστι τὰ αὐτοῦ φύλλα »· ἄλλος δὲ μεταγενέστερος ἔως τοῦ πρώτου παρενέβαλεν εἰς τὴν ἀνωτέρω καὶ τὰ ἐξῆς· « Καὶ ἀνάγυρος εἶδος θάμνου· καλοῦσι δὲ αὐτὸν οἱ μὲν ἀνάγυρον, οἱ δὲ ὀνόγυρον, οἱ δὲ ἄκοπον, οἱ δὲ ἀγνάκοπον, οἱ δὲ ὀλόγυρον »· ἄλλαχού δὲ τῶν σχολίων ἀναγινώσκεται καὶ ἡ λέξις ὀνόγυρον εἰς οὐδέτερον γένος ὡς συνώνυμον τῆς χαμακίπτους, ἀλλ' ἐκ τοῦ Διοσκορίδου μνησθένον ὅτι ἡ χαμακίπτους ἔφερεν ἐν Πόντῳ τὸ ὄνομα ὀνόκυλον καὶ οὐχὶ ὀνόγυρον.

Ἐν χειρογράφῳ Κρητικῷ τοῦ ἔτους 1182, ἐκδοθέντι ὑπὸ τοῦ C. Hoff, ἀναφίνεται καὶ τὸ τοπικὸν ὄνομα Ἀναγυροῦς, ὑποτιτλὸν τὰς αὐτὰς φθόγγικας ἀλλοιώσεις, ἅς, ὡς εἶδομεν, ὑπέστη τὸ φυτικὸν ὄνομα ἀνάγυρος, ἥτοι γράφεται Ἀζόγυρος·

« Οἱ δὲ Ἀργυρόπουλοι Ἀγιοστεφανῆτι νὰ ἔχουν καὶ τὸ πρωτότατον σύνορον ἀπὸ τοῦ Διγενῆ τὸ λιβάδι νὰ ἔλθῃ εἰς τοῦ χοῦ τὸ γεράκι νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸ Σουδικὸν ἀλάκι ἕως τοῦ ἄζογύρου τῆ μουρίκι. » Μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα δύο συγγραφεῖς ἱατρικῶν βιβλίων, ὃ μὲν εἰς Ἰταλίας, ὁ Mathaeus Sylvaticus, ἐν τοῖς πενδέκταις αὐτοῦ, γράφει τῷ 1317 ἐν τῇ Μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ, ἀναφέρει τὴν λέξιν ozogiros· ὃ δὲ Ἕλληνα ἱατρὸς N. Μυρεψὸς, συγγραφεὺς τοῦ 1335, ἐν τῷ Δυναμερῷ αὐτοῦ ἀναφέρει τὰ ὀνόματα ἄζόγυρος καὶ ἄζογυρέα, ἥτοι καὶ εἰς τὰ δύο γένη, ὅπως ἀνεγνώσαμεν καὶ ἐν τῷ Διοσκορίδῃ ἀνάγυρις καὶ ἀνάγυρος. Τοιαύτη ἦν ἡ ἱστορία τοῦ ἀναγύρου παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ὅτε οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπεχείρησαν τὴν σπουδὴν τῶν ἐλληνικῶν φυτῶν.

Ἐν ἀρχῇ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ εἰ-
δομεν επικρατοῦσαν παρ' αὐτοῖς τὴν ἰδέαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ εὐρώσιν ἐν τῷ
Θεοφράστῳ καὶ Διοσκορίδῃ πᾶν τὰ φυτὰ μὴ εὐρόντες ὅμως ἐν τῷ Θεο-
φράστῳ τοῦ ἱππικοῦ τούτου φυτοῦ τὸ ὄνομα, ἐνόμισαν ὅτι τὸ ὄνομα κο-
λουτέα, ὅπερ ἀναγινώσκεται ἐν αὐτῷ, ἦν τὸ ὄνομα τῆς ἀναγύριος τοῦ Διο-
σκορίδου. Κατόπιν ὅμως ἀνεγνώρισαν, ὅτι ἡ ἀνάγυρος καὶ ἡ ἀνάγυρις ἦσαν
ἐν καὶ τὸ αὐτὸ φυτὸν, ὅπερ ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ ἔφερε τὸ κοινὸν ὄνομα *bois-
ruiant*, ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ *fava incerta*, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων ὠνο-
μάσθη *anagyris foetida* περὶ τῶν ὀνομάτων ὅμως τῶν προκυψάντων ἐκ
τῶν ἀλλοιώσεων τοῦ ὀνόματος ἀναγύρου καὶ ἀναγύριος, ταυτέστι τοῦ ὀνο-
γύρου καὶ ὀζογύρου, ὑπῆρξε μεγίστη σύγχυσις καὶ διαφωνία, ἥτις, ὡς εἶδο-
μεν, ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ χλωρίδι τοῦ κ. Β. Λαγκάβελ.

Περὶ μὲν τοῦ ὀνόματος ὀνογύρου ὁ κατὰ τὴν 17^η ἐκτονταετήριδα ζήσας
Louigi Anguillara φυτολόγος, διδασχθεὶς καὶ τὰ ἑλληνικὰ παρὰ τῷ Ἑλληνι
Κωνσταντίνῳ Κυδωνιώτῃ, ἐξέφερε γνώμην, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἀνήκει εἰς
τὸ ἐν τῷ Ἀθηναίῳ ἀναφερόμενον ὀνόπορδον, διότι ὁ σχολιαστὴς τοῦ Νί-
κάνδρου ἐξηγῶν τὴν λέξιν ἐμπρίοντα, εἶπεν, ὅτι ἦν φυτὸν ἀκανθώδες· ἀλλὰ
μετὰ μίαν ἐκτονταετηρίδα ὁ πολὺς Σκληάτιος ἐθεώρησε τὸ ὄνομα ὀνό-
γυρος προκύψαν ἐκ τοῦ ἀνάγυρις κατὰ διαλεκτικὸν ἰδιωτισμὸν τῶν Αἰσλέων·
νεώτερος δὲ φυτολόγος καὶ ἑλληνιστὴς, ὁ Σπρέγγελος, προσεπάθητε νὰ
δώσῃ ἄλλην σημασίαν εἰς τὸ ἐμπρίον, ἵνα πείσῃ ὅτι τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα
ἀνήκουσιν εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ φυτὸν, ἀλλὰ δὲν κατίσχυσε νὰ ποίσῃ ὅλους.

Περὶ δὲ τοῦ ὀνόματος ἄζογυρος, ἄζογυρος καὶ ἄζοχοιρέα τοῦ Μυρσέου,
ὁ μὲν μεταφραστὴς αὐτοῦ Fuchsius, ὅστις ἔζη καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν 17^η
ἐκτονταετηρίδα, ἐγνωμάτευσε διὰ τὸ πρῶτον μετὰ δισταγμοῦ νὰ μετα-
βληθῇ εἰς τὸ ἀνάγυρος, διὰ δὲ τὰ δύο ἄλλα ἐκήρυξε τὴν ἐκ τοῦ ἀγνοικν
quem vero stirpem ἄζογυρον, vocet divinari nequeo· οἱ δὲ μετὰ τοῦτον γλωσ-
σογράφοι τοῦ παρρημύζοντος ἑλληνισμοῦ μετέγραψαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν γλωσ-
σαρίοις τοὺς δισταγμοὺς τοῦ Fuchsius, μὲ μόνην τὴν προσθήκην ὑπὸ τοῦ
Μεουρσίου, ὅτι τὸ ἄζοχοιρέα, ὅπερ ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Μυρσέου φέρε-
ται ἄζοχοιρέα, πρέπει νὰ διορθωθῇ εἰς κηχορέα. Δὲν ἤθελον ἴσως γραφῇ
ταῦτα ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω, ἢ ὁ Βελώνιος, ὅστις τότε περιηγεῖτο τὴν Ἑλλάδα,
ἤκουεν ἐν Κρήτῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὅπως ἐπράφετο καὶ προφέρεται ὑπὸ τοῦ
λαοῦ, ἄζογυρος, καθὰ ἐκ τοῦ χειρογράφου ἐπληροφορήθημεν, καὶ οὐχὶ ἀνά-
γυρος, ὅπως ἤκουσεν αὐτὸ βεβίως παρὰ τινος λογικτάτου.

Περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἐκτονταετηρίδος ὁ Ἰταλὸς Sestini, ἐπι-
σκεφθεὶς τὴν νῆσον Τήλον, κειμένην παρὰ τὴν νῆσον Σύμην, καὶ ἀκούσας
τὸν ἀνάγυρον ὀνομαζόμενον ὑπὸ τῶν κατοίκων ἄζογυρον, ἐνεθυμήθη καὶ
ἐστρεψίωσεν, ὅτι καὶ ἐν Σικελίᾳ ἔφερε τὸ αὐτὸ ὄνομα *azogyru* λεγόμενος,
ὅπως καὶ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῶν πικνδεκτῶν Μανθίου.

Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων περιηγητῶν καὶ συγγραφέων τῶν νεοελληνικῶν ἀναλέκτων μακρόνομεν, ὅτι τὸ φυτὸν τοῦτο καὶ ἐν Ἀργολίδι, καὶ ἐν Ζακύνθῳ, καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ ἐν Λευκάδι, καὶ ἐν Κρήτῃ, καὶ ἐν Πάτμῳ φέρει περίπου τὸ αὐτὸ ὄνομα ἡλλοιωμένον, ἥτοι τοῦ μὲν ἄζογυρος, τοῦ δὲ ἄζογυρας· ἐν Πάτμῳ δὲ ζωγυρία· ἐν Σύμῃ δὲ λέγεται ἀνδράστρας, ἐν Κρήτῃ δὲ κατὰ μόνην τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σιπθορπίου, ἀνδράβανα, καὶ ἐν Κύπρῳ ἀγριοφασούλια.

Περὶ δὲ τοῦ τοπικοῦ ὀνόματος Ἀναγυροῦς ὁ καὶ ἔχρι τοῦ νῦν δικτηρῶν τὴν εὐφυίαν, ἣν εἶχεν ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ, κ. Μ. Χουρμούζης, συγγραφεὺς τῶν Κρητικῶν, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὑπάρχουσι δύο Ἀναγυροῦντες ἐν Κρήτῃ, εἰμὴ καὶ πλείότεροι, ὁ μὲν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σελίνου καλούμενος Ἀζογυρὲ καὶ Ἀζοῦρῆ, ὁ δὲ ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς ἐπαρχίαις Ἀζογυρία λεγόμενος. Τὸ αὐτὸ τοπικὸν ὄνομα σώζεται καὶ ἐν Σπέτσαις καὶ ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐν Λευκάδι καὶ ἐλλοχοῦ Ἀζόγυρας λεγόμενον διὰ τοὺς ἐκ αὐτοῖς φερόμενους ἄζογυρους.

Ἄς ἔλθωμεν ἤδη καὶ εἰς τοὺς πρὸ ἡμῶν περὶ αὐτοῦ ἐν ταῖς λεξικοῖς γράψαντας. Ὑπάρχει λεξικὸν ἐλληνικόν, ἐν ᾧ, ἀρᾷ κτεχωρίσθη ἡ διαφορὰ μετὰξὺ ἀνάγυρου καὶ ἀνογύρου, ἣν, ὡς εἶδομεν, ἐπρότεινεν ὁ Luigi Anguilara, καὶ περιγράφεται ὁ ἀνάγυρος ὡς φυτὸν ὅμοιον πρὸς τὴν λυγαρέαν, προστίθεται ὅτι ἐν Ἀθήναις φέρει πρὸ κοινὸν ὄνομα ἀκονοῦθος, καὶ γίνεται παραπομπὴ εἰς τὴν λέξιν κόνυζα, ἥτοι εἰς ὄνομα φυτοῦ πώδους, ὑπερ, ὡς εἶπομεν, ὁ Νίκανδρος ὀνομάζει χαμκίζηλον, ἐνῷ ὁ ἀνάγυρος εἶναι θάμνος, ὅστις πλεχιοῦμενος δένδρουται· ἐκ δὲ τῆς κονύζης μᾶς παραπέμπει εἰς τὴν λέξιν φύλλιον, ὑπερ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ ὅτι εἶναι ἐκ τοῦ γένους τῶν ἐπιχειοφύλλων πεντανεύρων. Ἄλλος δὲ συγγραφεὺς γαλλο-ἐλληνικοῦ λεξικοῦ λέγει, ὅτι ὁ ἀνάγυρας, φυτὸν δυσώδες τῆς Μεσογείου, εἶναι φυτὸν εὐώδες τῆς Ἀμερικῆς. Συγγραφεὺς δὲ τις νεοελληνικῶν ἀναλέκτων, θέλων νὰ ἐπιμολογήσῃ τὸ τοπικὸν Ἀζόγυρῆς, ὅπερ γράφει Ἀζώηρος, λέγει ὅτι γίνεται ἐκ τοῦ α καὶ ζωηρός. Ἐσχάτως δὲ σπουδαῖος ἀνὴρ καὶ διακεκριμένως μεσσιωνοδίφης, ἐκδόσας εἰδὸς τι λεξικοῦ, μεταμορφώνει τὸν θάμνον τοῦ Διοσκορίδου εἰς φυτὸν πικράσιτον ἐν σπάρτοις φερόμενον, καὶ λέγει ὅτι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ φέρει ὄνομα *Lathyrus aphaca*, ἥτοι εἶναι τὰ ἀγριολάθουρα τοῦ λαοῦ. Μεταβλίνομεν εἰς τὸ τρίτον μετὰ τὸν ἀνάγυρον ἐλληνικὸν φυτὸν τῆς χλωρίδος τοῦ κ. Β. Λαγκάδελ, *Genista acanthoclada*, ἢ ἐξελληνίζοντες αὐτὸ, σπάρτον τὸ πτορθάκωνθον.

Ἀπὸ τοῦ φυτοῦ τούτου ἀρχεταὶ καὶ τοῦ μικκρίτου Fraas ἡ κλασικὴ χλωρίς, ἐν ᾗ σημειοῦται ὅτι τὸ φυτὸν τοῦτο εἶναι ἡ μέλκινα ῥίζα τοῦ Ἱπποκράτους καὶ ὁ σκορπίος τοῦ Θεοφράστου· ὁ δὲ κ. Λαγκάδελ, ὡς εἶδομεν, λέγει ὅτι εἶναι ὁ ἀσπάλαθος τῶν ἀρχαίων· ἀλλ' οὔτε τὰ τοῦ πρώτου, οὔτε τὰ τοῦ δευτέρου εἶναι βέβαια διὰ λόγους οὗς παραλείπομεν σήμερον. Ἐπειδὴ τὰ ὑπὸ τοῦ λαοῦ γεννηθέντα καὶ ὀνομασθέντα φυτὰ εἶναι τὰ εἰς αὐτὸν χρή-

σιμα, τὸ δὲ φυτὸν τοῦτο ὃν φρυγανῶδες εἶναι χρήσιμον εἰς προσέκνημα καὶ θερμανσιν τῶν κλιθόνων, ὃς ἐρωτήσωμεν τὸν ζῶντα ἑλληνικὸν λαόν, τί λέγει περὶ τούτου. Ἀπὸ Κρήτης μέχρι Τενέδου εἰς ὅλας τὰς νήσους τῆς τε Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἀσιατικῆς Ἑλλάδος, φέρει τὸ ὄνομα ἄχινάποδι, χινοπόδι καὶ σκινόποδι, ἐν δὲ τῇ Μεσημβρινῇ Πελοποννήσῳ λέγεται ὀτριγ-
 γλαφάνα· ἅπας δὲ ὁ ἑλληνικὸς ἀγροτικὸς πληθυσμὸς γινώσκει ὅτι αἱ μέλισσαι, αἵτινες τρέφονται ἐξ ἄλλων σπέρτων, ἀποστρέφονται τοῦτο. Ὡς ἀνέλθωμεν ἤδη καὶ εἰς τοὺς περελθόντας χρόνους, λαμβάνοντες ὡς μίτον εἰς τὴν ἔρευναν ἡμῶν τὰς πληροφορίας τούτας. Ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου εὐρίσκωμεν ὅτι λυκόφικον ἔλεγον οἱ Μεσσήνιοι τὸν ἐχινόποδα· προχωροῦντες ἀνωτέρω εὐρίσκωμεν ἐν τῷ Πλυνίῳ ὅτι αἱ μέλισσαι ἐκ παντὸς ἄνθους συλλέγουσι κηρὸν, ἐξαίρουμένων τοῦ λαπέθου καὶ τοῦ ἐχινόποδος, ἐν δὲ τοῖς Συμποσιακοῖς τοῦ Πλουτάρχου ἀναγινώσκωμεν τοὺς ἐξῆς στίχους: «Ὡς ἂν ἐχινόποδας καὶ ἀνὰ τριχεῖν ἔνωνιν φέρονται μελαγχρῶν ἄνθεα λευκοῖων.» Τὰ πλείω τούτων ἐπέστειλε πρὸς τὸν Κλούπιον τῷ 1693 ὁ Ἰταλὸς ἱατρός Onorio Belì ἐκ Κρήτης, ὁδηγηθεὶς καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ παρὰ Κρησὶν σωζομένου αὐτοῦ ὀνόματος.

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὰ ὀνόματα ἐρμιγγοδότκνον καὶ ἐλμινθοδότκνον, περὶ ὧν μετὰ δισταγμοῦ μᾶς παρκέμπει εἰς τὸ ἐρμιγγοδόδος, ὅπερ λέγει κατὰ Δουκάγγιον ὅτι εἶναι ἡ erythræa centaureum, ἥτοι τὸ κοινῶς λεγόμενον θερμόχορτον. Ἐκλέγω δὲ ταῦτα πρῶτον, ἵνα δείξω πόσον δύσκολον καθιστῶσι τὸν ἐπιστημονικὸν προσδιορισμὸν τῶν φυτῶν τὰ ὁμώνυμα ὀνόματα, ἅτινα ὁ λαὸς δίδει εἰς πολλὰ καὶ διαφέροντα ἀπ' ἀλλήλων φυτὰ, ἀλλ' ἔχοντα εἴτε ὁμοίαν ἢ ἀνάλογον χρῆσιν, εἴτε ὁμοίαν ἢ ἀνάλογον ἐνέργειαν, πρὸ πάντων ὅμως ὅπως εἰσέλθω εἰς τὸ κυριώτατον θέμα τοῦ ἀναγνώσματός μου, ἥτοι περὶ τῶν ὠφελειῶν, αἵτινες προκύπτουσιν εἰς τε τὴν ἐτοιμολογίαν καὶ ἱστορίαν μιᾶς ἐκάστης τῶν λέξεων τῆς καθ' ὁμολογίαν λαλοῦμένης ἡμῶν γλώσσης.

Ἐν ἐπιστολῇ περὶ ἐλμίνθων τοῦ ἱατροῦ Λ. Τραλλιανοῦ, ἀκυάσαντος τὴν ἑκτὴν μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδα, ἀναγινώσκεται κατὰ πρῶτον τὸ ὄνομα ἐλμινθοδότκνον διδόμενον τετριμμένον (εἰς κόνιν). Ὅτε ἐπεχείρησα τὸν ἐπιστημονικὸν προσδιορισμὸν αὐτοῦ, ἐζήτητα πανταχοῦ νὰ εὕρω περιγραφὴν τινὴς τούτου, ἀλλ' οὐδενὸς εὔρον· τότε ἠναγκάσθην νὰ καταρύγω εἰς τὸν λαόν· παρ' αὐτοῦ ἔμαθον, ὅτι ἀπὸ Ταινάρου μέχρι Μακεδονίας οἱ μὲν σκώληκες τῆς κοιλίας λέγονται λεμῖθαι καὶ λεβίθαι, τὸ δὲ ἐκτινάσσον αὐτοὺς φάρμακον λεμιθόχορτον καὶ λεβιθόχορτον· ὅτι τοῦτο ἐν Πελοποννήσῳ, ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις καὶ τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι συνίσταται εἰς ἄθροισμα θαλασπίων φυτῶν, ἐν δὲ Μακεδονίᾳ εἶναι τὰ σπερματικὰ κεφάλια φυτῶν ἀνηλόντων εἰς τὸ γένος τῆς ἀρτεμισίας τοῦ Λινναίου, ἥτοι τὰ κοινῶς «σεμειότο» λεγόμενα. Ἐν Κωνσταντινουπόλει καλεῖται μερμιγγοδότανον,

καὶ συλλέγεται κατὰ τὸν Φορσκόλιον ἐν τῷ τόπῳ, συνίσταται δὲ καὶ ἐν ταῖς εἰς ἄθροισμα φυκῶν, κατὰ δὲ τὸν Φωτεινὸν κομίζεται ἀπὸ τῶν Κυκλάδων νήσων καὶ ὀνομάζεται μυρμηκοδότανον. Τὸ αὐτὸ ὄνομα μερμιγγοδότανον λέγεται καὶ ὅλας τὰς νήσους τῆς Ἀσιατικῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν Ἰωνίαν, ἐν δὲ ταῖς Κυκλάσι νήσοις οἱ μὲν σκώληκες λέγονται ρεβίγγοι, τὸ δὲ φάρμακον ρεβιγγοδότανον. Ὁ Κορχῆς, γράφων ἐν τοῖς Ἀτάκτοις περὶ τῶν λέξεων μερμιγγοδότανον καὶ ἐρμιγγοδοός, τὴν μὲν πρώτην διορθώνει ὅπως καὶ ὁ Φωτεινὸς εἰς μυρμηκοδότανον, δικαιολογῶν τοῦτο, διότι τοὺς σκώληκας τῆς κοιλίας ὁ λαὸς παρωμαίασε πρὸς τοὺς μύρμηκας, τὸ δὲ ἐρμιγγοδοός ἀφίνει ἀνετυμολόγητον, ὁμολογῶν τὴν ἄγνοιαν αὐτοῦ· μὴ βλέπων δὲ ἐγὼ ἀρκούσας τὰς πληροφορίας ταύτας, ἠναγκάσθην νὰ κατὰ φύγῃ εἰς τὸν λαὸν ἐκεῖνον ἐκ τῶν ἐλληνικῶν, ὅστις σώζει ὡς ἄλλη κιβωτὸς ὀνόματα τῆς γλώσσης, ἦθη καὶ ἔθη ἀπασῶν τῶν ἐποχῶν τοῦ μικροῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου, ἀπὸ τῆς Ὀμηρικῆς δηλονότι ἐποχῆς μέχρι τῆς τελευταίας βυζαντινῆς, ὃ δὲ λαὸς οὗτος εἶναι ὁ κρητικὸς. Ἐν Κρήτῃ οἱ σκώληκες τῆς κοιλίας λέγονται ὀρμίγγοι καὶ ὀρμίκοι, τὸ δὲ φυκῶδες ἄθροισμα, ἐρμιγγοδότανον καὶ ὀρμικόχορτον· ἐν χειρογράφῳ δὲ Κρητικῷ ἱατροσοφικῷ εὗρον ὀνομαζομένους αὐτοὺς ὀρμιγγας. Ταῦτα ἤρουν εἰς ἐμὲ, ἐνθουμούμενον ὅτι ἡ λέξις ἐλπίς ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ ἀλλοιωθεῖσα λέγεται ὀρπίς, νὰ συνδέσω ὅλα ταῦτα τὰ ὀνόματα καὶ νὰ εὕρω τὴν ἐτυμολογίαν καὶ τῶν δύο λέξεων, ἣν ἠγνοεῖ ὁ Κορχῆς, καὶ συνάμα νὰ εὕρω μίτον ἀναπόσπαστος εἰς τὰς περελθούσας ἑκατονταετηρίδας. Ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἐρευναν ταύτην εἶχεν ἐκδοθῇ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίου C. Daremberg συγγραφὴ ἔχουσα ἐπιγραφὴν «*Notices et extraits des manuscrits medicaux . . . Paris 1850*», ἐν ἣ ἀνέγγων καὶ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν ἀνεκδότου ἱατρικοῦ συγγράμματος· «*Πρὸς ἐλμινθας τὰ λεγόμενα πρὸς τῶν ἰδιωτῶν ἐρμίγγια*». Ἀλλ' ὅ,τι κατέστησε πλήρη τὴν ἐτυμολογικὴν σπουδὴν τοῦ ὀνόματος τούτου, ὑπῆρξεν ἡ ἐκδοσις ἐν τῇ ἐλληνικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Teubner τριῶν βυζαντινῶν συγγραμμάτων, πολυτίμων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, τοῦ ἱεροκοσμοφίου, λέγω, τοῦ ὀρνεοσοφίου καὶ τοῦ κύνοσοφίου· ἐν αὐτοῖς εὗρον, ὅτι οἱ σκώληκες τῆς κοιλίας ἐλέγοντο: ὀρμίκοι, μυρμηκοί, ἐλμίγγια, ἐρμίγγια, ἐλμιγγες, τὸ δὲ φάρμακον ἐλμιγγοδότανον, ὑπερ ἐν τῷ Μυρεψῷ φέρεται μυρμηκόχορτον. Ἐν τῷ Ἡσυχίῳ εὗρομεν ὅτι οἱ ἐλμινθες ἐλέγοντο λίμινθες, ἐν τισὶ δὲ τῶν σχολιαστῶν τοῦ Ἰπποκράτους καὶ ἄλλων Ἀλεξανδρίνων συγγραφέων ἀναγινώσκονται αἱ πλάγιας πτώσεις ἐλμιγγας καὶ ἐλμίγγων, ὥς οἱ νεώτεροι ἐκδότες διορθώνουσιν εἰς ἐλμινθας καὶ ἐλμίνθων· ἐν δὲ τοῖς ὑπὸ τοῦ κ. A. Boucherie ἐκδοθεῖσι τῷ 1872 ἐρμηνεύμασιν, ἤτινα ἀποδίδει εἰς συγγραφέα τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδας, ὅπερ ἴσως δὲν εἶναι πιθανόν, εὗρομεν καὶ τὴν ὀνομαστικὴν ἐλμιγῆ, ἐξηγουμένην διὰ τοῦ Lubrieus.

Ἄν τὰ ὀνόματα ταῦτα θέσωμεν κατὰ τάξιν χρονολογικὴν, ἀρχόμενοι

ἀπὸ τῶν ἄνω, εὐρίσκουμεν, ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τρεῖς ὑπῆρχον συνηματισμοὶ τῆς λέξεως, ἥτις ἐχρησίμευσεν ὡς ὄνομα τῶν σκολιῶν τῆς κοιλίας, ἡ ἔλμις, ἥτις παρὰ τοῖς Λατίνοις μετετράπη εἰς *Vermis* ἡ ἔλμινς - ινθος, καὶ ἡ ἔλμιγξ-ιγγος· ὅτι αἱ ἀπ' αὐτῶν παρὰ χθεῖσαι διὰ φθογγικῶν ἀλλοιωσεων λέξεις ὑπάρχοντες εἰς δύο σειράς, ὧν ἡ μὲν ἐκ τῆς ὀνομαστικῆς ἔλμις περιλαμβάνει τὰς λέξεις: λίμιθες τοῦ Ήσυχίου καὶ τὰς λεμίθας καὶ λεβίθας τῶν Πελοποννησίων κτλ., ἡ δὲ ἐκ τῆς ἔλμινς-ινθος, τὰς: ἔλμιγξ-ιγγος, ἔλμιγγια, ἐρμιγγια, ὀρμιγγοί, ὀρμίκοι, μερμιγγια, μερμηκοὶ καὶ ρεβίγγοι.

Ἄλλ' ὅσον εὐτυχεῖς ὑπῆρξάμεν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν φθογγικῶν ἀλλοιώσεων κατὰ χρόνους καὶ τόπους, ἄλλα τόσον ἀβέβαιοι, ἵνα μὴ εἴπω ἀτυχεῖς, εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ὀλῶν, αἵτινες ἔφερον κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους τὸ ὄνομα ἔλμινθοδότανον, ἔλμιγγοδότανον, ἐρμιγγοδόδος καὶ μυρμηκόχορτον, διότι δυσκολώτατον εἶναι νὰ ἐξηγηθῶσιν ὁμώνυμα ὀνόματα ἄνευ περιγραφῆς ἢ χαρακτηρισμοῦ τινος τῶν πραγμάτων, αἵτινα τὰ φέρουσιν. Ἐν γλωσσαρίῳ τινὶ ὁ Δουκάγγιος ἀνέγνωσε, ἐρμιγγοδόδος, κενταύριον, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κοραῆς καὶ ὁ κ. Β. Λαγκαδάς ἐθέλησαν ν' ἀποδώσωσι τὸ ὄνομα τοῦτο ὡς συνώνυμον εἰς τὴν *erythraea centaurium*, ἥτοι εἰς κενταύριον τὸ μικρὸν, ὑπερ εἶναι τὸ σημερινὸν θερμόχορτον· ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβιβάζεται μετὰ τὴν φράσιν τοῦ Τραλλιανοῦ, «τρίψας πότιζε»· ἄλλως τε δὲ καὶ ἡ ἱστορία αὐτῶν τῶν κενταυρίων παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς εἶναι ἀρκούντως περιπεπλεγμένη. Μόνη ἐλπίς πρὸς ἐξακρίβωσιν τούτου εἶναι ἡ ἐκδοσις τῶν ἀνεκδότων βυζαντινῶν χειρογράφων, οἷον τὸ τοῦ Daremberg, «Πρὸς ἔλμινθος τὰ λεγόμενα παρὰ τῶν ἰδιωτῶν ἐρμιγγια.»

Ἡ ἱστορικῶς ἀποδειχθεῖσα ἐτυμολογία τῶν λέξεων μερμιγγοδοτάνου καὶ ρεβιγγοδοτάνου ἐκ τοῦ ἔλμινθοδοτάνου μὲ κατέστησε θαυμάσιον, καὶ θέλω σὺς ἀναφέρει τὰ δύο ἄκρα φθογγικῶν ἀλλοιώσεων μίᾳ καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως.

Πρὸ τινων ἐτῶν, ἥτοι τῷ 1866, ὁ κ. Gustave Deville, ἀρχαῖος μαθητῆς τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς σχολῆς, ἐξέδωκε γρημμάτικὴν τῆς τσακωνικῆς διαλέκτου· ἐν αὐτῇ ὑπάρχει καὶ μέρος ἐτυμολογικὸν τῶν τσακωνικῶν γλωσσῶν, ὅπου ἐν σελ. 35 ἀναφέρεται καὶ ἡ λέξις ἀόρατος, χρησιμεύουσα εἰς παράστασιν πράγματος ὑψηλοτάτου, προσθέτει δὲ, ὅτι τὸ αὐτὸ ὄνομα ἀόρατος δίδεται ἐν Κύπρῳ εἰς τὴν κέδρον, καὶ ἐτυμολογεῖ καὶ τὰ δύο ἐκ τοῦ α καὶ ὄρος. Ἀφίνω τὸ τσακωνικὸν ὄνομα, ὅπερ εἶναι τὸ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων τὸ ἀθεώρατος, ἥτοι ὑψηλότατος, καὶ ἔρχομαι εἰς τὴν κυπριακὴν λέξιν· πράγματι εἰδὸς τι κέδρου ἐν Κύπρῳ φέρει τὸ ὄνομα ἀόρατος, ὅπερ ὁ συγγραφεὺς τῶν Κυπριακῶν θεωρεῖ ὡς μετάφρασιν τῆς λέξεως ἄρκευθος, σημαίνουσης καὶ αὐτῆς τὰ κεκρυμμένα καὶ ἐπομένως ἀόρατα πράγματα· ἀλλ' οὐδεμία τῶν ἐτυμολογιῶν τούτων εἶναι ἀληθής. Τὸ ὄνομα ἀόρατος προῆλθεν ἐκ τῶν φθογγικῶν ἀλλοιώσεων τῆς λέξεως βράθυ. Ἀλλ'

ἴσως εκπλήττεσθε ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ, καὶ ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα εἶναι βεβαιότατον· ἀκούσατε καὶ θέλετε πείσθῃ.

Ἐν συγγραφῇ, ἐκδοθείσῃ τῷ 1855 ἐν Παρίσις ὑπὸ τοῦ κ. Albert Gaudry, καὶ ἐπιγραφομένην *Recherches Scientifiques en Orient*, ἀνγγινώσκειται ἐν σελίδι 201, ὅτι ἐν τῇ Κυπριακῇ-ἱστορίᾳ τοῦ Στεφάνου Λουζινιανοῦ, ἐκδοθείσῃ τῷ 1572, ἀναφέρεται ὅτι μετὰ τὸ τῶν πρὸς Θέρμανσιν χρησίμων δένδρων ἦσαν καὶ οἱ βόρατοι, ὄντες ὅμοιοι σχεδὸν πρὸς τοὺς κέδρους (*vorats qui sont presque semblables aux cypres*)· ἐν δὲ τῷ γλωσσικῷ τοῦ Λουζινιανίου ὑπάρχει λέξις βοράτη με ἐξήγησιν, κέδρος μεγάλη καὶ ἀγρία κυπάρισσος, καὶ περικοπὴ ἐκ συγγραφῆος λέγουσα· «Ἦν γὰρ περὶ τὸν τόπον χόρτος πολὺς, καὶ δένδρα ἐστῶτα ἀρκέθυνα καὶ βοράτινα.» Ἐν δὲ τῇ λέξει βοράτη ἐπαναλαμβάνεται τὸ αὐτὸ, ὅτι δηλαδή εἶναι κέδρος μεγάλη ἢ ἀγρία κυπάρισσος· ἐν χειρογράφῳ δὲ Πατρικῷ γλωσσικῷ κειμένῳ παρ' ἐμοὶ ἀνγγινώσκειται· βόρατος κέδρος μεγάλος ἦτοι ἀγρία κυπάρισσος. Ἐν δὲ τῇ λέξει βράθυ ὑπάρχει ἡ ἐξήγησις, τὰ ἄγρια κυπάρισσια. Ἄς ἴδωμεν τί λέγει τώρα ὁ Διοσκορίδης περὶ τοῦ φυτοῦ τούτου. Βράθυ, ἔνιοι βάρκθρον καλοῦσι, πικρὰ βεβλημένα δὲ συνώνυμα ἀνγγινώσκονται, οἱ δὲ βάρυτον, οἱ δὲ βάρον, Ρωμαῖοι ἔρδω σκῆιν· ἂν τάξωμεν δὲ ταῦτα κατὰ χρονολογικὴν τάξιν, εὐρίσκουμεν τὰ ἑξῆς· Βράθυ, βάρκθρον, βάρυτον, βάρον, βοράτη, βόρατος, ἀόρατος. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὰς μεταβολὰς τῶν ὀνομάτων τῶν φυτῶν ἐκ τῶν φθογικῶν ἀλλοιώσεων καὶ τῆς ἐκ τῶν ὁμωνύμων ὀνομάτων δυσκολίας· ἃς ἔλθωμεν ἤδη καὶ εἰς τὰς μεταβολὰς αὐτῶν τὰς ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τῆς σημασίας αὐτῶν.

Εἶχεν ἐκδοθῇ τῷ 1837 ἡ ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος πρώτη ἑλληνικὴ φαρμακοποιία, ἐν ᾗ ἀνέγνωσα, ὅτι καὶ οἱ συντάκται αὐτῆς εἶχον ἀναγράψῃ τὴν ἐν Εὐρώπῃ τότε ὑπάρχουσαν ἐσφαλμένην γνώμην, ὅτι ὁ ὕγρὸς στύραξ ἐκομίζετο ἐξ Ἀμερικῆς, παρὰ γόμενος ἐκ τοῦ *liquidambar styraciflua* κατὰ προτροπὴν δὲ ἑνὸς τῶν συντακτῶν τῆς ῥηθείσης φαρμακοποιίας, πρὸς ὃν εἶχον ἀνακοινῶσαι ὅσα περὶ αὐτοῦ ἐγνώριζον, συνέταξεν διὰ τριβὴν καὶ ἀνέγνωσα αὐτὴν τῷ 1838 ἐνώπιον τῆς τότε συσταθείσης Φαρμακευτικῆς Ἑταιρίας· κατόπιν ἐπελήφθη σπουδαιότερον τῆς ἐρεῦνης ταύτης, καὶ κατ' ὥρθωσα τῷ 1841 νὰ ὀρίσω ἀκριβῶς τὴν βοτανικὴν γένεσιν, τὴν ἱατρικὴν ἢ λικίαν αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα ὅπερ ἔφερε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· κατ' ὥρθωσα δὲ τὰ δύο τελευταῖα μεταχειρισθεὶς τὴν μέθοδον τῶν κοινῶν ὀνομάτων κατὰ τόπους καὶ χρόνους.

Τὸ δένδρον, ἐξ αὗτο σκευάζεται ὁ ὕγρὸς στύραξ, φέρει ἐν Καρίᾳ καὶ Λυκίᾳ κοινὸν ὄνομα τὸ *ζυγία*, τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ παρὰ γόμενον βάλσαμον λέγεται *ζυγόλαδον*, ἦτοι εἶναι τὸ ζυγέλαιον, ὅπερ ὁ κ. Λαγκάδελ ἀφῆκεν ἀνεξήγητον.

Ἄν σήμερον, ὅτε ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τοῦ ὕγρου στύρακος εἶναι συμ-

πεπληρωμένη, θελήσωμεν ν' ἀναβῶμεν τοὺς περελθόντας αἰῶνας κρατούν-
τες ἐν χειρὶ τὸν μίτον τῶν ὀνομάτων κατὰ χρόνους καὶ τόπους, εὐρίσκο-
μεν, ὅτι τὸ δένδρον ἐλέγετο ἐπὶ Ν. Μυρεφοῦ ζυγία, τὸ δὲ βάλσχυον αὐτοῦ
ζυγέας δάκρυον, ὅπερ ὁ Fuchsius ἀνέγνωσε λυγέας δάκρυον, ὅτι τῷ 1113—
1115 ὁ Ῥώσος πρεσβύτερος Tver, διερχόμενος τὴν Λυκίαν, μᾶς πληροφορεῖ,
ὅτι τὸ δένδρον τοῦτο ἐλέγετο καὶ τότε ζυγία· ἐν δὲ ἀρχαιοτέροις συγ-
γράμμασιν ἀναγινώσκομεν, ὅτι ζυγία ἐλέγετο καὶ τὸ περκαγόμενον βάλ-
σχυον, *Zygia id est styrax liquidus*. Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρει καὶ ἐν τοῖς συγ-
γράμμασι τῆς Σκληρνιτανῆς σχολῆς ὁ ὕγρὸς στύραξ· τέλος φθάνομεν εἰς
Παῦλον τὸν Αἰγινήτην, ὅστις ὀνομάζει αὐτὸν ζυγίνην ῥητίνην· τὴν ῥητίνην
δὲ ταύτην ὁ λατῖνος μεταφραστὴς αὐτοῦ μετέφρασε διὰ τοῦ *resina acerna*,
ἥτοι ῥητίνη σφενδάμνου, διότι ὁ Θεόφραστος ὀνομάζει ζυγίαν ἐν εἶδος σφεν-
δάμνου, ὅπερ ἐφύετο ἐν Μακεδονίᾳ. Ἀγνοῶ πῶς μετέφρασε τὸ χωρίον τοῦτο
ὁ ἄγγλος μεταφραστὴς αὐτοῦ· βεβαίως ὁμῶς θὰ τὸ μετέφρασεν ἐσφαλμένως,
διότι ἠγνόει ὅτι τὸ ὄνομα ζυγία τοῦ Θεοφράστου εἶχεν ἀπολέσει τὴν ἀρ-
χαίαν σημασίαν αὐτοῦ, ὅπερ ἀγνοοῦντες καὶ οἱ λεξικογράφοι δὲν ἐθησαύ-
ρισαν ἄχρι σήμερον ἐν τοῖς ἐκυτῶν λεξικοῖς καὶ ταύτην τὴν σημασίαν.

Μένει ἤδη ν' ἀναφέρω περκαδείμματα τῆς φθορᾶς παλαιῶν τῆς γλώσ-
σης στοιχείων καὶ τῆς γενέσεως νέων ἐν τῇ φυτολογίᾳ· ἠδυνάμην
ν' ἀναφέρω ἀρκετὰ, ἀλλὰ σπεύδων νὰ τελειώσω τὴν ἐμὴν ὁμιλίαν ἀρ-
κοῦμαι εἰς ἓν μόνον περκαδείμμη. Ὁ Γαληνὸς ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἱπποκράτης
μνημονεύει πού οὗτον ὀνομαζόμενον βοάκνθεμον· τοῦτο ἐπὶ Διοσκουρίδου
ἐλέγετο βούφθαλμον, ἐπὶ δὲ Γαληνοῦ χρυσάνθεμον, καὶ κατὰ τὸν περκα-
μύζοντα ἑλληνισμὸν ἔλαβε τὸ ὄνομα *μακδηλίδας*, ὅπερ σήμερον σώζεται
ἐν Κρήτῃ καὶ δίδεται εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Λινναίου ὀνομασθέν *chrysanthemum
coronarium*.

Ἐκ τῶν συντόμως πρὸς ὑμᾶς ἐκτεθέντων πιστεύω, ὅτι πάντες ἐπείσθητε
ὅτι ἡ μέθοδος ἦν ὑπέδειξα εἶναι ἡ καταλληλοτάτη εἰς βεβαίαν ἢ καὶ
κατὰ προσέγγισιν πιθανωτέραν ἀνεύρεσιν τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνημονευο-
μένων φυτῶν, καὶ ἐπομένως δυνάμενη νὰ περκατευάσῃ ὅλην δεδοκιμα-
σμένην εἰς λεξικογραφίαν· ὅτι ἐφαρμοζομένη ἡ μέθοδος αὕτη καὶ εἰς τὰ
λοιπὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης, ἥτις λαλεῖται σήμερον καθ' ὅμιλον, δύναται
νὰ συντελέσῃ εἰς ἀληθεστέραν ἐτυμολογίαν καὶ ἱστορίαν μίξας ἐκάστης τῶν
λέξεων αὐτῆς· ὅτι ἐκ τῆς διττῆς ταύτης μελέτης, ἥτις εἶναι ἡ βάσις τῆς
γλωσσολογίας, θέλει διαφωτισθῇ ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἐθνολογικὴ σύστασις τοῦ
ἔθνους ἡμῶν.

Ἀλλ' ἵνα ταῦτα κατορθωθῶσιν, ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν
ἡμῶν τὰ κείμενα, ἐξ ὧν νὰ ἀρπάζομεθα τὰ διδόμενα· ταῦτα δὲ δὲν δυνά-
μεθα νὰ ἔχωμεν, ἂν μὴ ὑπάρξῃ συμμαχία τις πρὸς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ σπου-
δαίτας τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς τοῦ περκαμύζοντος ἑλληνισμοῦ

ΑΣΗΝΑ Η ΠΡΟΣ ΤΟ ΒΑΡΒΑΚΕΙΟ

γλώσσης· ἡμεῖς μὲν γὰρ συλλέγωμεν, ἀλλὰ μεθοδικώτερον, οὐχὶ ὡς ζῶντα μνημεῖα ἐν τῇ γλώττῃ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ὡς ζῶντα στοιχεῖα τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ, τὰς κατὰ τύπους λέξεις καὶ γλώσσας αὐτῆς· οἱ δὲ ἐν Εὐρώπῃ γὰρ ἐκδίδωσι καθ' ὅλην τὰ βυζαντινὰ χειρόγραφα.

*Αν ὁ Σύλλογος ἡμῶν θέλει γὰρ ἐργασθῇ σκοπιμώτερον εἰς τὴν σπουδὴν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, ἔχει ἐνώπιον αὐτοῦ στάδιον εὐρύτατον καὶ γόνυμον.

Σ. Α. Κρίνος

ΑΘΗΝΑ Η ΠΡΟΣ ΤΩ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩ

*Απὸ τινων ἡμερῶν αἱ Ἀθηναῖαι, αἱ ἀπὸ τοσούτων ἐτῶν θαυμάζουσιν ἐν ἑρσιπύῳ τὸ ἐνδιζίτημα τῆς θεότητος ἐκείνης, ἣν ἔταξαν ἄλλοτε ἔφορον καὶ προστάτιν ἐαυτῶν, ἔσχον τὸ εὐτύχημα γὰρ παρὰ τῶσι μάρτυρες τῆς γεννήσεως τῆς Ἀθηνᾶς, οὐχὶ πλέον ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τῶν σπλόγγων τῆς μητρὸς, χάρις εἰς τὴν ὑποχώρησιν τῆς μητρὸς Γῆς, τῆς μεγάλῃς γενετείρας, εἰς τὸ κτύπημα οὐχὶ πλέον τοῦ πελέκεως τοῦ Ἡφαιστοῦ, ἀλλὰ τῆς ἐκ τῶν ἀνακτόρων τούτου εἰς χεῖρας ἀπλοῦ ἐργάτου περιελθούσης ἀξίνης· ἀπὸ τινων ἡμερῶν φιλοξενουσι καὶ πάλιν ἕτερον καλὸν δεῖγμα τῆς παρὰ τῆς θεᾶς τῆς σοφίας, προσθέσασθαι καὶ τοῦτο εἰς τὰ ἤδη ὑπάρχοντα. Εὐθὺς τότε διὰ βραχυτάτων ἡγγεῖλα τὰ κατὰ τὸ ἀνευρεθὲν ἔργον· ἐκτοτε δὲ μόλις νῦν ἔτυχον καιροῦ κατὰλλήλου εἰς ἡσυχαιτέραν μελέτην καὶ ἀντιγραφὴν τῶν κατ' αὐτό, ἅτινα ἐπιχειρῶ ἐνταῦθα δι' ὅλης τῆς ἀκριβοείας γὰρ διεξέλθω, ἀναγράφων πρῶτον μὲν τὰ κατὰ τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ τὴν τεχνικὴν, εὐθὺς δ' ἔπειτα, τὰ κατὰ τὴν παράστασιν, τὴν κατὰ χρόνους προσέλευσιν τοῦ ἔργου, τὴν διατήρησιν, τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ καὶ ἀξίαν.

Α'. Τεχνικὴ περιγραφή.

Γνωστὸν ἐγένετο ἤδη ὅτι τὸ ἀγάλμα ἀνευρέθη κατὰ τὴν ἰσοπέδωσιν τῆς πρὸς τὴν βορείαν τοῦ Βαρβακείου Λυκείου πλευρᾶν διόδου, ὑπὸ βάθος ἐλάχιστον. Ὑψὺς ἔχει ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ λόφου τῆς κόρυθος, μέχρις ἄκρας τῆς βάσεως 1,05, βαίνει δ' ἐπὶ βάσεως τετραγωνικῆς περίπου ὕψους 0,10, πλάτους 0,40, πάχους 0,30. Εἰκονίζεται δὲ διὰ τοῦ ἀγάλματος τούτου ἡ Ἀθηνᾶ ἰσχυρὴ καὶ στηριζομένη μὲν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδός, τὸν δ' ἀριστερὸν ὑπεγείρουσα καμπτόμενον πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ στηριζόμενον ἑλαφρῶς ἐπὶ ἄκρων τῶν δακτύλων, τῇ δεξιᾷ Νίκην ἔχουσα, τὴν δ' ἀριστερὰν ἀνα-